Ára: 130 FORINT

64. évf. 8. szám 2009. május 1. Ijjár 7. 5769.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Obama szédere

– Tavaly azzal búcsúztunk a széderen: jövő évben a Fehér Házban! És lőn…

(8. oldal)

Aki „megszüntette” a démonokat

(Áchré mot hetiszakasz)

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez: Mondd meg Áronnak és fiainak, valamint Izrael összes fiainak (...) ha Izrael házából valaki marhát, bárányt vagy kecskét vág le a táborban vagy a táboron kívül, és nem viszi oda a Gyülekezés Sátrához, hogy áldozatként mutassa be az Örökkévalónak, akkor úgy tekintendő, mint vérengző; vért ontott (...). Vigyék el Izrael fiai áldozataikat, amiket eddig a mezőn áldoztak (...) a paphoz, és ott vágják le békeáldozatként az Örökkévalónak, és a vért hintse a pap (a kohanita) az oltárra és a zsírt (faggyút) füstölögtesse el (...) és ne áldozzák többé áldozataikat a gonosz szellemeknek (szó szerint bakoknak), akikkel kacérkodnak (...)” (3Mózes 17,1–8).

E SZAKASZ elején a Tóra a jom kippuri áldozati rendet taglalja. Eszerint a főpap – többek között – két bakkecskét hoz. Kisorsolja, hogy melyiket küldi Azazélhoz a hegyekbe, míg a másikat engesztelő áldozatként mutatja be. Az elkergetett (bűn)bak „magával viszi” Izrael népének összes vétkét.

Nachmanides, Ibn Ezra és mások Azazélt olyan pusztai démonnak tekintik, amelynek a nép – még az Egyiptomból magával hozott szokásból eredően – áldozni szokott. És erről kell leszoktatni az embereket. Maimonides is azt a nézetet osztja, miszerint a zsidó áldozati kultusznak az volt a szerepe, hogy monoteista mederbe terelje az egyébként minden célt nélkülöző, pogány szokásmaradványt.

Több, korabeli exegéta, valamint a modern kori, magyar származású Hertz rabbi nem ért egyet ezzel a nézettel, mivel a „bakoknak”, a „szatíroknak” való áldozást a Tóra a következő fejezetben tiltja. Hertz rabbi összehasonlítást tesz a „táslich” szertartással, ami szintén a nép bűneinek jelképes eltávolítását kifejező rítus, de nem foglalkozik Azazél szerepével.

* * *

A GÖRÖG-RÓMAI mitológiában a szatír egy félig ember, félig állat képében ábrázolt alsóbbrendű istenség. Héberül „száír”. A Tóra ezzel az elnevezéssel illeti a démonokat, illetve a „gonosz szellemeket” (miként azt fentebb fordítottuk), akiknek nem szabad áldozni.

De hol és kinek kell, illetve tilos áldozatot bemutatni?

Állatot – akár áldozati, akár étkezési célra – kizárólag a Szentély előtt szabad levágni, hogy a pap (kohanita) az állat vérét és zsiradékát rituális célra felhasználhassa. Bölcseink szerint a pusztai vándorlás alatt csak olyan húst ehettek, amit áldozat céljára vágtak le.

Ez a szigorú előírás a központosított Szentély-szolgálat bevezetésén kívül azt a célt is szolgálta, hogy leszoktassa a népet arról, hogy bárki, bárhol, bármikor „áldozzon”, és az állat vérét és faggyúját – a Tóra tiltásával ellenében – nemtelen, pogány célokra használja.

A Tóra itt megismétli a vér élvezetének tilalmát, sőt előírja azt is, hogy a vágás során kifolyt vért be kell takarni. Ez úgyszintén a pogány kultusz elleni küzdelem része, mivel a primitív hiedelem szerint „a démonok vért isznak, a vér a rossz szellemek eledele” (Maimonides: A tévelygők útmutatója, 3. rész, 46. fejezet).

A Tóra kitér itt a döghús, a beteg és az elhullott állatok húsa fogyasztásának tilalmára is.

A vér betakarására vonatkozó parancsolat a midrás magyarázatában onnan ered, hogy amikor Káin megölte Ábelt, annak holtteste temetetlenül maradt. Végül a mező vadjai és az ég madarai ástak gödröt, melybe eltemették. Az állatok e tettének elismeréseként írja elő a Tóra, hogy a kiömlött vért be kell fedni.

* * *

A BIBLIÁBAN több helyütt előforduló „száír”-t a hagyomány szellemnek vagy démonnak fordítja. A Talmud-bölcsek tudni véltek olyan szellemi lények létezéséről, amelyek láthatatlanul repkednek és többnyire ártalmasak, ezért „kártevőknek” (mázikin) is nevezik őket, bár előfordul, hogy az embereknek jó szolgálatot is tesznek.

A zsidó felfogás – a pogány tévhitekkel ellentétben – megnemesíti a szellemeket, enyhíti démoni jellegüket. Eszerint azok – akárcsak az angyalok – kizárólag Isten akaratát teljesítik, önálló hatalmuk és hatáskörük nincs.

Maimonides, Ibn Ezra és más racionálisan gondolkodók kétségbe vonták a szellemek létezését, azokat pogány és primitív tévhitnek nyilvánították.

Egyszer megkérdezték a kocki rebbét, hogyan állíthatta Maimonides (Rámbám), hogy nem léteznek szellemek, amikor a Talmud konkrét eseteket is felsorol a démonok tevékenységéről (Meilá 17, Eruvin, 43, Hullin 43), valamint a midrásirodalom is tele van Asmodájról és Lillitről szóló történetekkel (melyekben Asmodáj a démonok királya, Lillit pedig a királynőjük).

Nem vitás, hogy léteztek szellemek, miként azt a Talmud elmeséli. De abban a pillanatban, amikor Maimonides kimondta, hogy démonok pedig nincsenek, meg is szűntek létezni, méghozzá a nagy Rámbám iránti tiszteletből, hogy létük meg ne hazudtolja őt – válaszolt szellemesen reb Mendele.

* * *

„ÍGY HOZZON engesztelést a Szentélyért, Izrael fiainak tisztátalansága és minden vétkes hitszegése miatt. Így cselekedjék a Gyülekezés Sátráért is, mely (aki) köztük van, a tisztátalanok között” (3Mózes 16,16).

Bölcseink szerint aki „köztük van”, vagyis köztük lakozik, az maga az Örökkévaló. Erről szól az alábbi chászid történet.

A híres aptai rebbe, akit könyve után „Ohév Jiszráél”-nek (Izrael szerelmese) neveztek, ellátogatott egy városba, ahol nagy tisztelettel fogadták. Két szállást is előkészítettek számára, mindkettőt egy-egy gazdag zsidónál, akiknél „glatt” kóser konyha, kényelmes lakosztály várta a nagyra becsült vendéget. A két vendéglátó mindössze abban különbözött egymástól, hogy míg az egyik időnként kirúgott a hámból, de ennek tudatában igen szerényen viselkedett, addig a másik soha sem vétkezett, ún. „szép zsidó” volt, ő viszont ezért igencsak fennhordta az orrát. Az aptai rebbe – sokak csodálkozására – az előbbi zsidó házát választotta szálláshelyül. Döntését így indokolta meg a kíváncsiskodóknak:

Az, aki mentes minden vétektől, büszke, fennhéjázó ember. Az ilyenre mondja a Jóisten, hogy „ő meg én nem tudunk meglenni egy fedél alatt”. Ha az Isten nem tud meglenni – hogy tudnék én? Ezzel szemben a másik lehet, hogy vétkes, de szerény, alázatos lelkű ember. Ilyenekre vonatkozik a Tóra azon mondása, hogy az Örökkévaló velük lakozik, tisztátalanságuk közepette. Ha pedig ez Istennek tetsző szállás – hogy is ne felelne meg nekem?

Naftali Kraus

Emlékműavatás a Bethlen téren

Az ég is bőven ontotta könnyeit a második világháborúban életüket vesztett magyar zsidó munkaszolgálatosok Bethlen téri emlékművének (*Baráz Tamás* és *Horváth Fruzsina* alkotása) katonai tiszteletadással történő avatásán.

Esernyők óvták a kedvezőtlen időjárás ellenére is szép számban megjelenteket: az állami és társadalmi szervezetek képviselőit, köztük *Mandur Lászlót, Szekeres Imrét, Hiller Istvánt, Székely Tamást, Horváth Csabát,* a Mazsihisz és a BZSH elnökeit, *Feldmájer Pétert* és *Streit Sándort, Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgatót, *Szepesi Györgyöt, Sessler Györgyöt* (Muszoe), a Holokauszt Emlékközpont főmunkatársait, *Schweitzer József* ny. orsz. főrabbit, *Deutsch Róbert* és *Deutsch László* főrabbikat és *Verő Tamás* rabbit, a volt muszosokat, sok-sok érdeklődőt, olyanokat is, akik nem zsidóként úgy érezték, itt a helyük.

Az emlékmű katonai díszőrséggel

Zelk Zoltán Amikor c. verse után a Himnusz hangjai csendültek fel, majd *Bálint András* színművész a tragikus halált halt Radnóti egyik Töredék-ét tolmácsolta. A programot *Auth Magda* konferálta.

Kiss Péter távollétében az első szónok, Szekeres Imre honvédelmi miniszter lépett a mikrofonhoz. Elmondta: magyar honvédek emlékművét avatjuk, olyan katonákét, akiktől megtagadták a minden harcosnak a hadviselés történetének kezdete óta kijáró tiszteletet, a fegyveres szolgálat, a hősiesség, a helytállás elismerését, a katonai becsületet. Őket nem azzal bocsátották a harctérre, hogy pajzzsal vagy pajzson térjenek vissza, de mindenképpen dicsőséggel, hanem fegyvertelenül, rabszolgaként, minden jogtól megfosztva, azzal a többnyire kimondatlan, néha azonban ki is mondott hátsó gondolattal, hogy NEM BAJ, HA NEM TÉRNEK VISSZA.

Velük szemben minden megengedett volt – mondta Szekeres Imre, majd *Szombathelyi Ferenc* egykori vezérkari főnök szavaiból idézett: A fegyelem kétféle lett, egy a zsidókkal szemben és egy másik, ahol a szabályzatoknak megfelelően kellett volna cselekedni.

Emlékező beszéde végén a miniszter köszönetet mondott mindazoknak, akik létrehozták ezt az emlékművet, mert – hangsúlyozta – olyan emberekre gondoltak, akiket már akkor kihúztak az élelmezési listákról, akiknek már akkor nem volt helyük a kórházakban, akiknek már akkor nem terveztek visszautat, amikor kiküldték címükre a munkaszolgálatos behívót.

Szepesi György, az ismert és elismert sportriporter elmondta, az az 5/2-es munkásszázad, amelynek ő is tagja volt, azért maradhatott életben, mert *Nagybaczoni Nagy Vilmos* miniszter kiadta a rendelkezést, miszerint emberségesen kell bánni a zsidókkal és meg kell nekik adni azt a tiszteletet, amelyet a katonák is megkapnak. Hozzátette: volt két olyan parancsnokuk, akik kivételes emberséggel bántak a foglyokkal. Mindketten a Vajdaságból származtak, s talán onnan hozták magukkal ezt a tulajdonságot. Humanitásuknak köszönhetően az ukrajnai halálmezőktől a visszavonulásig együtt maradhatott a század, nem pusztult el senki.

„Az életemet egy házaspárnak és négy gyermekének köszönhetem. 1944. karácsony estéjén Kocsis Gábor és felesége, Mária asszony a Munkácsy Mihály utca 23. számú házban befogadott engem egy sorstársammal együtt. Egy garázsban helyeztek el bennünket, és egészen a felszabadulásig, január 16-ig naponta hozták be a meleg ételt és a vizet. Úgy láttak el bennünket, mintha mi is a gyermekeik lennénk” – mondta Szepesi György, majd arról beszélt, hogy azért vállalta el ezt a szokatlan gyászbeszédet, mert hordja magával azt a dokumentumot, amelyet minden holokauszt-tagadónak minden nap meg kellene mutatni. Erre vésték fel német precizitással, hogyan ölték meg az apját, hogyan vitték el a munkaszolgálatból az egyik táborba, ahol életét vesztette.

– Most, amikor itt állok, csak rá tudok gondolni. Őrá és a többi áldozatra, mindazokra, akik ott vesztek el, vagy az ukrajnai hómezőkön, vagy a németországi koncentrációs táborokban. Búcsúzom én is, és a búcsúbeszédem az utolsó nyilvános közszereplésem. Apámmal pedig talán valamikor odafenn újra találkozom...

Az esemény záró szónoka, *Horváth Csaba* főpolgármesterhelyettes *Markos József* közkedvelt műsorának címét idézte: „Ide figyeljenek, emberek!” Alfonzó többszörös katonaszökevényként a büntetőszázadban találkozott egy fiatal hadnaggyal, aki az embertelen körülmények között emberszámba véve őt és társait, így szólította meg. Ennek a tisztnek és néhány társának sok egykori munkaszolgálatos köszönheti életét.

A beszédek elhangzása után megtörtént az emlékmű felavatása, a szalagot Szekeres Imre, Hiller István és Szepesi György vágta át.

Ezután Schweitzer József lépett a mikrofonhoz. Kérte, gondoljunk azokra, akik a rettenet idején halálra szánt bajtársaink életének megmentéséért áldozták erejüket, energiájukat. És hajlandóak voltak a végsőkig mindenre, hogy a nekik szánt halálból őket megmentsék. Órájuk vonatkozik az ősi zsidó tanítás: minden nép és minden nemzet igaz embere számára ott van az öröklét áldása. Ezzel az áldással és kegyelettel gondolunk reájuk. Mérhetetlen gyásszal, könnyel, fájdalommal emlékezünk azokra, akik e rettenetnek áldozatai lettek – mondta a korábbi országos főrabbi, majd felhangzott a Kádis ima.

Szepesi György: Ez az utolsó közszereplésem

Az ünnepség végén a megemlékezők elhelyezték az emlékműnél a kegyelet szimbólumait.

Az iskola dísztermében rendezett állófogadáson Hiller István emlékezett és emlékeztetett, szólt a holokausztot megelőző évtizedekben meglévő gondtalan együttélésről, arról, hogy a szörnyűség a megvalósítás miként-jétől is függ. Hangsúlyozta a felnövekvő nemzedék, a mai fiatalok nevelését. Közös a felelősség értük, miattuk – fejezte be pohárköszöntőjét a miniszter.

Gál Juli

9 770133 135009 09008

Olvasóink véleménye

A magyar cionista mozgalom 60 éve hagyta el Magyarországot

Mint ismeretes, a második világháború befejeztével Budapest megmaradt zsidóságának körében megélénkültek a különböző cionista ifjúsági mozgalmak. Százak (és talán ezrek) jöttek össze, Buda hegyei vasárnaponként visszhangozták a héber dalokat. Minden péntek este hórát táncoltunk a Dohány utcai templom előtt, és az istentisztelet után a Hátikvát énekeltük.

De sajnos a kommunista rendszer „féltékenykedése" vagy politikai okok folytán bezárták a gyűlések helyszíneit, és így a magyar cionista mozgalom illegálissá vált.

A találkozások azonban folytatódtak a Városligetben, a Margitszigeten, a budai hegyekben. Bár a templomban betiltották az éneklést, és nem reszkíroztuk meg a táncokat sem, a magyar cionista mozgalom nem szűnt meg. Ez 1949 januárjában történt. Peszachkor megkezdődtek az „ötnapos kirándulások", melyek az Ipoly folyó másik oldalán végződtek. Innen teherautók szállították a Somer Hacair, a Mizrachi, a Dror-Hábonim, a Beitár és Hanoár Hacioni tagjait Pozsonyba, ahonnan hamis iratokkal Bécsbe, majd onnan Izraelbe kerültek.

Ma már tudott tény, hogy a somerok vezetősége ellenezte a 15 éven aluliak (fiatal cserkészek) szökését.

Mi pedig, legalább 100 gyerek, biztosak voltunk benne, hogy véletlenül elfelejtettek minket.

Továbbra is találkoztunk legalább kétszer egy héten, 12-14 fős csoportokban. Úgy határoztunk, ha már „itthon felejtettek", kötelességünk a magunk útján átszökni a határon.

Az első csoport, négy fiú, útnak indult, és sikerrel megérkeztek saját erejükből Kassára, majd az ottani rabbi segítségével Pozsonyba.

Mi közben úszni tanítottuk azt, aki még nem tudott, hogy az Ipoly folyó ne legyen akadály. Leveleket küldtünk Pozsonyba, illetve Bécsbe, segítséget kértünk a mozgalomtól. Felkerestük az izraeli követséget is.

Végre megérkezett a segítség egy pozsonyi lány személyében, aki azonnal mifkádot (sorakozót) tartott a budai hegyekben. Akkor már csak hatvanan maradtunk. Számunk továbbra is egyre csökkent, mert a szülők nagyon féltek szembenézni a tényekkel, és eltiltották gyermekeiket az illegális összejövetelektől.

Közben Dov Bán, a somerok egyik vezetője kiszabadult a börtönből, ahová törvénytelen határátlépés miatt került, és elkezdett csempészt keresni számunkra.

Augusztus másodikán elindult az első csoport 10-12 fővel. Ezek voltak azok a gyerekek, akiket a szülők nem engedtek el, mégis nekivágtak. A többiek (köztük e sorok írója), akik szülői beleegyezéssel hagyták el Magyarországot augusztus 12-én, a VIT (Világifjúsági Találkozó) nyitásán, ellenkező irányban keltek útra. Úttörőnyakkendővel és zászlóval próbálkoztunk, hogy ne keltsünk gyanút. A csoportban volt egy hétéves kislány és egy tízéves kisfiú, akiket az út végéig a hátunkon cipeltünk. Úgyszintén csatlakozott egy fiú a Hanoár Hacioniból, aki peszachkor lemaradt. Dov Bán elkísért a határig, és átadott a csempésznek. Egy kislány, Marika, az út közepén haza akart menni, és Dov teljesítette kérelmét, azzal a feltétellel, hogy egy hétig csendben marad, és nem beszél rólunk.

Marika, olvasod e sorokat?

Az út 2-3 napig tartott. Az Ipoly olyan alacsonynak minősült, hogy szépen átgyalogoltuk. Éretlen almán és otthonról hozott csokoládén tengődtünk. Nappal aludtunk, éjjel gyalogoltunk a hegyekben.

Végre ott állt Szlovákiában három kocsi, melyek beszállították a kis menekülteket Pozsonyba, a Zsidó Kórházba. Egy hét múltán hamis útlevelekkel Bécsbe érkeztünk, majd Olaszországban várt az izraeli hajó.

Ez volt az utolsó szervezett cionista csoport, amely kiszökött Magyarországról.

Ma, kedves fiatal cionisták, 60 év után ez már történelem. Tanuljatok a múltból.

Az Ország vár rátok, de ne induljatok el ilyen fiatalon.

Arje Singer
(Sydney)

Balázs Pál talmud-tóra verseny

Ebben a tanítási évben a Bálint Ház adott méltó helyet a verseny ünnepélyes eredményhirdetéséhez.

Különösen szép munkákat készített a Benjámin Óvoda mindegyik csoportja. Értékes gyermekmunkákat kaptunk a Scheiber Sándor iskola első hat évfolyamától: 22 egyéni versenyzővel és két közös munkával neveztek be. Az Amerikai Alapítványi Iskola első hat osztályától 14 rajz és fogalmazás érkezett, a negyedik osztály minden tanulója részt vett, és közös munkát is készítettek. A Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskolából két jó színvonalú pályamunkának örülhettünk, amit végzős diákok írtak. Érkezett dicséretes pályamunka a zuglói körzetből. Ígéretes tehetségről bizonyságot tevő verset írt *Schranez Rebeka* gimnáziumi tanuló.

Köszönet illeti a felkészítő tanárokat: *Tóth Andrea* (Scheiber), *Csernyánszky Katalin, Vályi Éva, Arató Judit* (Amerikai Alapítványi Iskola), *Oláh János, Lantai Linda* (Lauder). Különösen sok segítséget kaptunk a Benjámin Óvoda igazgatójától és óvodapedagógusaitól a dekoráció és a pályamunkák elhelyezéséhez.

A rendezvényt *Balázs Pál* alapító vezette be, akinek áldozatkészsége és lelkesedése példát adhat minden, vallása és az ifjúság nevelése iránt elkötelezett embernek. Ezután *Balázs Gábor* vallástörténész, az Amerikai Alapítványi Iskola igazgatója tanításaiból okulhattunk.

A program műsorral folytatódott. Szerepeltek nagyon kedvesen és ügyesen a Benjámin óvodások, a Scheiber iskola énekkara. Hallgathattunk tehetséges zongoristát és énekes kislányt az alapítványi iskolából. Végül *Rosenfeld Dániel* (ének) és barátai (zongora, cimbalom és tangóharmonika) léptek fel. Vallásos és klezmerzene hangzott el.

A rendezvény az értékeléssel zárult, a versenyzők Libri-könyvutalványokban és pénzjutalomban részesültek.

A vendéglátás *Szántó György* és az Amerikai Alapítványi Iskola konyháját dicsérte, akik méltányos összegért biztosították a szendvicseket és a süteményeket.

A versenyen résztvevők sokat gyarapodhattak tudásban, a vallás iránti tiszteletben, elmélyülhettek a zsidóság kultúrájában és történetében. Örömünk nagyobb lenne, ha az idősebb korosztályokból többen vállalkoznának pályamunkák készítésére.

Róna Artúrné, a kuratórium elnöke

MEGHÍVÓ

a Budapesti Zsidó Hitközség közgyűlésére
2009. május 14. (csütörtök) délután 16.00 órára
a 1075 Budapest, Síp u. 12. II. emeleti Díszterembe

Nyitóima
Napirendi pontok:
1. **Határozathozatal a BZSH 2008. évi zárszámadásáról. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató és a BZSH Számvevő és Számvizsgáló Bizottságának képviselője.**
2. **Beszámoló a BZSH 2009. évi költségvetésének eddigi végrehajtásáról. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató és a BZSH Számvevő és Számvizsgáló Bizottságának képviselője.**
3. **Határozathozatal a BZSH templomkörzeteinek megnevezéséről. Előadó: Zoltai Gusztáv.**
4. **Határozathozatal a BZSH érdekében benyújtott pályázatokról. Előadó: Streit Sándor.**
5. **Egyéb ügyek.**

Záróima

Hittestvéri üdvözlettel:
Streit Sándor elnök — Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató

MEGHÍVÓ

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége közgyűlésére
2009. május 17. (vasárnap) délelőtt 10.00 órára
a 1075 Budapest, Síp u. 12. II. emeleti Díszterembe

Nyitóima
Elnöki megnyitó
Napirendi pontok:
1. **Határozathozatal a Mazsihisz 2008. évi zárszámadásáról. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató, Sessler György, a Számvevő és Számvizsgáló Bizottságának elnöke.**
2. **Beszámoló a Mazsihisz 2009. évi költségvetésének eddigi végrehajtásáról. Előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató, Sessler György, a Számvevő és Számvizsgáló Bizottságának elnöke.**
3. **Határozathozatal a Sopron, 3239 hrsz.-ú ingatlan elidegenítésének engedélyezéséről. Előadó: dr. Egri Oszkár.**
4. **Egyéb ügyek.**

Záróima

Hittestvéri üdvözlettel:
Dr. Feldmájer Péter elnök — Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató

Emlékműavatás... és még valami

A Bethlen téri munkaszolgálatos-emlékmű avatására igyekeztem.

A Bethlen Gábor utcán az Állatorvosi Egyetem bejárata előtt elhaladó néhány fiatal hangos „mocskos zsidók" kiáltására kaptam fel a fejemet. A fiatalokkal szemközt, az István úti kereszteződésben álló rendőrök, szervezők is felfigyeltek a csoportra. Gondolom, épp ezért, a fiúk egyike hirtelen irányt változtatva az új játszótér melletti kis utcára fordult. A többiek folytatták egyenesen útjukat, némán haladva el a rendezők, szervezők, rendőrök előtt. Engem udvarias, fiatal rendőrnő szólított meg, ahogy elképedve néztem a csoport után. „Asszonyom, a rendezvényre jön?"

„Igen" – mutattam a meghívómat.

Kedves rendezők, szervezők, rendőrök, önkéntesek! Nem kellett volna ezeket a fiatalokat legalább néhány szó erejéig megállítani, viselkedésükre rákérdezni? Tényleg nem történt „rendzavarás" akkor, és egy jóízű „zsidózás" után a fiatalok nyugodtan továbbmehetnek?

Az emlékezők is nyugodtan emlékezhetnek?

Tanárként én is gyakran találkozom a gyerekek egy részének előítéletes megnyilvánulásaival, de tudom, hogy sokan közülük nem meggyőződésből, hanem elsősorban tudatlanságból, a saját környezetük és persze az egyre nagyobb internetes és médianyilvánosságot élvező uszító propaganda hatására szajkózzák elfogadhatatlan jelszavaikat. Életkori sajátosságaikból, elhanyagolt élethelyzeteikből adódóan is fontos nekik a figyelem önmagukra irányítása, még devianciák árán is.

Azt is tudom, ilyenkor mit jelent számukra, hogy „álljunk meg egy szóra", amiből aztán gyakran mondatok, beszélgetések lesznek.

Talán ezért gondolom, hogy jó lett volna ezeket a fiatalokat is legalább néhány szóval figyelmeztetni viselkedésük helytelenségére, a „meg nem gondolt gondolat" fenyegető következményeire.

Szepesi György személyes érintettségét vállaló, gyönyörű megemlékező szavai sokunkat meghatottak. Az én könnyeim a 20. és a 21. század szégyenteljes történéseiért egyaránt hullottak.

Weiler Katalin
OzVe Shalom Egyesület

A Nagyfuvarosban történt

Erev peszachkor a közösség tagjai is „Napoztak". Lapunk más helyén is beszámolunk e különleges eseményről.

***

Mint minden évben, az idén is rendeztünk Holokauszt-emléknapokat templomunkban. Több napon keresztül fogadtuk kerületünk iskoláinak, ezúttal a Bókay János, a Kölcsei Ferenc és a Vörösmarty Mihály gimnáziumoknak a tanulóit, tanárait. *Darvas István* rabbi tartotta az előadásokat, melyeket nagy érdeklődéssel hallgattak a diákok, utána pedig a rabbi válaszolt a látogatók kérdéseire. A rendezvényeinken részt vevő közel háromszáz tanuló és kísérőik hallhattak a zsidó nép szenvedéseiről a vészkorszakban, és ismerkedhettek egy kicsit a zsidó vallással és kultúrával is. Úgy érezzük, sokat tettünk annak az érdekében, hogy az e témákban a köztudatban lévő félreértéseket, félremagyarázásokat tisztázzuk, és az igaz tényeket tárjunk látogatóink elé. (*fuvarpress)*

Mártír-istentiszteletek 2009

Május 17.		
Mosonmagyaróvár	15.00	temető
Május 24.		
Sárbogárd	14.00	temető
Május 31.		
Baja	11.00	Ady E. könyvtár
Nagykanizsa	10.30	zsinagógaudvar
	11.30	temető
Június 7.		
Balassagyarmat	11.00	temető
Devecser	11.00	temető
Kispest	11.00	temető
Esztergom	11.00	temető
Szécsény	11.00	temető
Pásztó	10.00	koszorúzás a zsinagógánál
	10.30	koszorúzás az emlékműnél
	11.00	temető
Kecskemét	14.00	temető
Révkomárom	10.30	temető
Kiskőrös, Kecel, Soltvadkert	15.00	Frankel L. út
Kisvárda	14.00	Vasvári templom
Június 14.		
Eger	14.00	temető
Kiskunhalas	11.00	zsinagóga
Kápolnásnyék	15.00	temető
Székesfehérvár	11.00	temető
Salgótarján	11.00	temető
Miskolc	11.00	temető
Tata	10.00	temető, emlékmű
Tatabánya	11.00	temető, emlékpark
Nyíregyháza	10.00	temető
	11.00	emlékmű
Zalaegerszeg	10.30.	zsinagóga
	12.00	temető
Június 21.		
Győr	11.00	Győr-szigeti temető, Temető u. 33.
	12.30.	zsinagóga, Kossuth u. 5.
Nagykáta	10.30.	temető
Tótkomlós	11.00	emlékmű
Szentes	12.00	temető
Dombovár	13.30	temető
Gyöngyös	11.00	temető
Sátoraljaújhely	14.00	temető
Június 28.		
Nagykőrös	11.00	zsinagóga
Szolnok	14.00	zsinagóga
Jánoshalma	11.00	zsinagóga
Mohács	14.00	emlékmű
Békéscsaba	13.30	temető
Szeged	10.00	koszorúzás
	11.00	zsinagóga
Kaposvár	10.00	templom
	11.15	temető
Vác	10.00	zsinagóga, Eötvös u. 3.
Veszprém	10.00	temető
Hódmezővásárhely	15.00	temető
	16.00	zsinagóga
Gyula	12.00	temető
Július 5.		
Tapolca	13.30	temető
	14.30	emléktábla
Szombathely	11.00	temető
Pécs	10.30	zsinagóga
Keszthely	11.00	zsinagóga
Jászberény	11.00	temető
Debrecen	10.00	temető
Július 12.		
Karcag	11.00	templom, temető
Sopron	11.00	temető
Soroksár	9.00	temető
Pesterzsébet	10.00	temető
Csepel	11.30	temető
Újpest, Rákospalota	18.00	zsinagóga

Felhívjuk az érdekeltek figyelmét, hogy az időpontok, helyszínek esetleges változása miatt minden számunkat kísérjék figyelemmel!

A Vatikán maradt

A rasszizmus elleni genfi konferencián Ahmadinezsád elnök beszéde közben az európai diplomaták sokasága csoportosan vonult ki a teremből (a magyar is!), mivel nem voltak hajlandók végighallgatni az iráni elnök Izrael elleni minősíthetetlenül durva kirohanását. A vatikáni küldöttség a helyén maradt...

Három héttel a pápa izraeli látogatása előtt nem rossz felvezetés. Már a Williamson-ügy sem volt az.

Kíváncsi vagyok, hogy neves pszichológusunk, aki elítélte a Kotel rabbijának azon kérését, hogy a pápa ne viseljen keresztet a Siratófalnál, ezt hogyan reagálja le.

(kp)

A holokauszt 65. évfordulójára

Fasiszta lelkek

A Zeneakadémia nagyterme előtt hosszú sor kígyózik. Az emberek ruházata világnézetre való tekintet nélkül echte háborús. Kezükben a belépőt szorongatják, mert hát az érdeklődés átlagon felüli. Szálasi áll ma bírái elé. A tömeg elfoglalja helyét, rövid idő múlva bevezetik a vádlottat. Gyilkos! – hangzik innen-onnan. Néhány másodperc múlva bevonul a bíróság. Mindenki feláll, ahogy az illik. Szokványos kérdések hangzanak el. Az egyikre adott válaszra felhördül a nézőtér: „Foglalkozása?” – „Nemzetvezető.” A bíró csendre int, mert különben kiürítteti a termet.

Tetemrehívás. Szálasi Ferenc

(Folytatás a 6. oldalon)

Van fogalmad?

(8)

ÁV (teljes nevén: Menáchém-áv) – a zsidó naptár 5. hónapja. Kilencedikére esik a nagy nemzeti gyász és böjtnap, Tis'á Beáv (l. o.)

ÁV HÁRÁCHÁMIM – (héber) Az Irgalom Atyja. Könyörgő fohász, amit szombatonként mondunk a tóraolvasás után, valamint a Jizkor (megemlékezés halottainkról, l. o.) keretében. Aránylag új ima, valószínűleg a keresztes háborúk és a velük járó pogromok során keletkezett, amikor zsidók tízezrei estek áldozatul a fanatikus vallási őrjöngésnek.

Az ~ szövege magyarul:

„Az Irgalom Atyja, aki a magasban lakozik nagy irgalmában, emlékezzék meg szánalommal azokról a jámbor, igaz és ártatlan szent gyülekezetekről, amelyek életüket áldozták, hogy megszenteljék Nevét. A szeretettek és kedvesek éltükben-holtukban sem váltak meg egymástól; sasnál sebesebbek, oroszlánnál erősebbek (voltak), amikor Teremtőjük akaratát, Szirtjük kívánságát kellett teljesíteniük.

Emlékezzék meg róluk Istenünk javukra, a világ többi jámborával együtt, és bosszulja meg szolgái kiontott vérét, amint az Mózes, Isten emberének Tórájában írva van: Dicsérjék nemzetek az Ő népét, mert megtorolja szolgái vérét, bosszút áll szorongatóikon (5Mózes 32,43).

Szolgáid, a próféták pedig ezt írták: Megbosszulom vérüket, nem hagyom bosszulatlanul, hiszen Cionban lakik az Örökkévaló! (Joél 4,21)

A Szent Iratokban meg ezt találjuk: Miért mondhatják a (pogány) népek: hol van az ő Istenük?! Váljon nyilvánvalóvá a népek között, szemünk láttára, hogy bosszút állsz a pogányokon szolgáid kiontott véréért! (Zsoltárok 79,10)

Továbbá: Számon kéri a vérontást, emlékezetében tartja s nem feledi az elnyomottak jajkiáltását (Zsolt. 9,13). Végezetül pedig: Ítélkezik a népek fölött, sok lesz ott a halott, országszerte fejeket zúz össze (Zsolt. 110,6-7).

ÁVINU MÁLKÉNU – (héber) Atyánk, királyunk. Drámai fohász, amit böjtnapokon, valamint Ros Hásánákor és Jom Kippurkor és a közbeeső napokon mondunk, és melyben személyes, illetve közösségi bajainkat, kérelmeinket tárjuk az Örökkévaló elé. Eredete ősrégi: rabbi Akiba volt az első, aki szárazság idején öt rövid mondatban érte el, hogy eleredjen az eső. Ezt mondta: Atyánk, királyunk, te vagy az apánk! Atyánk, királyunk, nincs más királyunk kívüled! Atyánk, királyunk, vétkeztünk ellened! Atyánk, királyunk, könyörülj rajtunk! Atyánk, királyunk, tégy velünk (jót) a neved kedvéért! És azonnal eleredt az eső. (Táánit 25,b). Az ~ már Ámrám Gáon imakönyvében is szerepel; több változata ismeretes. Ma 44 strófából áll; vannak, akik úgy találják, hogy ezek az Ámidá (l. o.) áldásaira (19) rímelnek.

(folyt. köv.)

N. K.

A szerkesztőség bizonyos kommentárokkal nem mindenben ért egyet.

ZSOLTÁROK KÖNYVE

A 78. zsoltár

Ez a zsoltár különleges jelentőséggel bír könyvünkben, mert a szerző vázlatosan áttekinti benne a zsidó nép ősi történelmét, az egyiptomi kivonulástól kezdve Dávid királlyá választásáig. A költemény egyfelől (mint címe is mutatja) dicsérőének, mert Istennek a nép érdekében gyakorolt folyamatos jótetteit sorolja fel, másrészt tanító jellegű is (sokan a *maszkil* műfajt tanköltéménynek fordítják), mert a szerző megfeddi Izrael népét, amiért a Mindenható jóságát lázongással viszonozták. A zsoltárt tartalmi szempontból négy részre oszthatjuk:

1. A bevezető mondatokban költőnk számon kéri hallgatóin, hogy megfeledkeztek Isten hatalmas csodatetteiről: 1–11. vers.
2. Az egyiptomi kivonulástól a honfoglalásig terjedő kor áttekintése: 12–54. vers.
3. A silói Szentély elvesztésének bemutatása és vallási magyarázata: 55–67. vers.
4. Dávid és Juda törzsének választása Isten részéről: 68–72. vers.

Mivel költői alkotással és nem módszeres történeti munkával van dolgunk, a szerző nem veszi figyelembe a történelmi időrendet, és nem törekszik teljes részletességre, és nem is ragaszkodik az események pontos, egymást követő bemutatásához. Így például az egyiptomi tíz csapás említésekor csak hetet sorol fel, és nem pontosan a Mózes II. könyvében leírt sorrend szerint teszi azt. Egyébként is jó tudnunk, hogy a bibliai leírásokban nem mindig érvényesül az időrend szabálya, ahogyan azt már a Talmud is megfogalmazta: „nincs korábbi és későbbi (időpont) a Tórában”. Ezek után lássuk a zsoltár új fordítását!

Dicsérőének Aszaftól. Népem, halljátok tanításomat, figyeljetek ajkam szavára. Példabeszédre nyílik szám, ősi korok titkait magyarázom. Őseink hagyományozták ránk, meghallgattuk és megismertük azokat. Ne titkoljuk el fiaink elől, beszéljük el a későbbi nemzedéknek is az Örökkévaló dicsőségét, erejét és csodatetteit, amelyeket cselekedett. Bizonyságot helyezett el Jákobban, tanítást hozott Izraelben, megparancsolva atyáinknak, hogy adják tovább fiaiknak. Ismerje meg ezért az utóbbi nemzedék, még a később születő fiak is keljenek fel, és beszéljék el fiaiknak. Bizalmukat Istenbe vessék, ne feledjék cselekedeteit, parancsolatait őrizzék meg. Ne legyenek apáikhoz hasonlóan megátalkodott nemzedék, oly nemzedék, amely nem készítette fel a szívét, melynek lelke nem hűséges Istenhez. Efrájim fiai, fegyveres íjászok visszafordultak a csata napján. Nem őrizték Isten szövetségét, tanítását vonakodtak követni. Elfeledték cselekedeteit és csodatetteit, amelyeket mutatott nekik. Atyáink szeme láttára tett csodát Egyiptom földjén, Cóán mezején. Kettéhasította a tengert, és átvezette őket, oszlopként állítva meg a vizeket. Felhővel vezette őket nappal, tűz fényével egész éjszaka. Szirteket hasított ketté a sivatagban, itatta őket a nagy mélységekből. Folyóvizet hozott elő a sziklából, folyamként szállt alá a víz. Ám újra vétkeztek még ellene, lázongva a Legfelsőbb ellen a pusztában. Megkísértették Istent szívükben, ételt követelve maguknak. Szóltak Istenhez, mondták, vajon asztalt is képes teríteni a sivatagban? Ha már a sziklára ütött és víz fakadt, patakok zubogtak, akkor talán kenyeret is adhat, akár húst is kerít népének. Meghallotta az Örökkévaló, és felbőszült emiatt, így tűz ütött Jákob ellen, és harag is szállt fel Izrael miatt. Mert nem hittek Istenben és nem bíztak segítségében. Ráparancsolt a felső fellegekre, és megnyitotta az ég ajtóit. Mannát hullajtott rájuk, hogy egyenek, égi gabonát adott nekik. Fenségesek kenyerét ette az ember, élelmet küldött nekik, hogy jóllakjanak. Keleti szelet támasztott az égen, erejével vezette a déli szelet. Hullajtott nekik húst, mint porszemeket, tengerek homokjaként a szárnyas madarat. Táboruk közelében szórta le azokat, sátraik körül. Ettek, nagyon is jóllaktak, vágyukat teljesítette. Nem csillapodott vágyuk, noha még szájukban volt eledelük. Isten haragja felszállt ellenük, kövérjeiket elpusztította, ifjaikat ledöntötte. Ennek dacára még vétkeztek, nem hittek csodatetteiben sem. Hiábavalóságban pergette napjaikat, éveiket rettegésben. Ha pusztította őket, kutatták Őt, megtértek és Istent keresték. Eszükbe jutott, hogy Isten a sziklaszirtjük, a Fenséges Isten a megváltójuk. Ám szájuk elárulta Őt, nyelvük hazudott Neki. Szívük nem volt megbízható, szövetségében nem hittek. Ő mégis irgalmas, kiengesztelődik a bűnök felett, nem öldököl, sokszor visszafordítja haragját, nem tartja ébren indulatát. Belátja, hogy csak húsból vannak, a lélek elszáll, és nem tér vissza. Hányszor lázongtak ellene a sivatagban, elszomorítva őt a pusztában. Újra és újra megkísértették Istent, Izrael Szentjét megsértették. Nem emlékeztek kezére, a napra, amely kiváltotta őket a szorongatásból. Milyen jeleket és csodatetteket tett Egyiptomban, Cóán mezején. Vérré változtatta folyóikat és vizeiket, hogy ne ihassanak belőlük. Vadállatokat küldött rájuk, hogy falják fel őket, békákat a pusztulásra. Termésüket a lárváknak adta, fáradságukat a sáskáknak. Szőleiket jégeső verte, szikomorfáit a jeges áradat. Nyájaikat kiszolgáltatta a jégesőnek, jószágukat a villámoknak.

Rájuk zúdította fellobbant dühét, mérgét és haragját és a bajt, a rossz angyalainak elküldésével. Utat engedett haragjának, nem vonta vissza lelküket a haláltól, életüket a dögvésznek vetette. Megvert minden elsőszülöttet Egyiptomban, erejük javát Hám sátraiban. Népét nyájként terelte, mint a juhokat, vezetve őket. Biztonságban vezette őket, nem féltek, ellenségüket pedig tenger borította. Elvitte őket Szentsége határához, a hegyhez, melyet jobbjával szerzett. Népeket kergetett szét előlük, területüket osztályrészül juttatva, hogy sátraikban Izrael törzsei lakozzanak. Ám megkísértették a Legfőbb Istent, lázongva ellene, bizonyságait nem őrizték meg. Eltávolodtak és hűtlenkedtek, mint őseik, megfordultak, mint a hazug íj. Magaslataikkal haragították, szobraikkal felbőszítették. Hallotta ezt Isten és felháborodott, nagyon megutálva Izraelt. Elhagyta silói hajlékát, a sátrat, amelyben emberek között lakozott. Rabságra adta erejét, dicsőségét szorongató kézre. Kardélre hányta népét, birtokára megharagudott. Ifjaikat tűz emésztette, szüzeiknek nem csendült nászének. Főpapjaik kard által vesztek, özvegyeik nem siratták őket. Mint alvó, serkent fel ekkor az Örökkévaló, mint bortól lelkesedő vitéz. Ellenségeit visszaverte, örök gyalázatot adva nekik. Ám megutálta József sátrát, Efrájim törzsét nem választotta. Juda törzsét, a Cion hegyet választotta, amelyet szeret. Magasságként építette fel Szentélyét, mint a Földet, melynek alapja örökké (fennmarad). Kiválasztotta szolgáját, Dávidot, kiemelte a juhakolból. Elhozta őt a szoptatós anyaállatoktól, hogy terelje népét, Jákobot, osztályrészét, Izraelt. Terelte őket tiszta szívvel, ügyes kézzel vezette azokat.

„Példabeszédre nyílik szám” – így kezdi költeményét a szerző. Tudnunk kell, hogy ezzel egy sajátos költői alkotásról tesz említést, mert a héber *masal* önálló és nagyon fontos műfaj a Bibliában. Magyarul példabeszédnek szokás fordítani, jellemzője a költői képpel, hasonlattal, példázattal élő bölcs tanítás, hatása a világirodalomban, így a régi magyar irodalomban is erősen érezhető. A Szentírásban egyébként az egyik könyv is ezt a nevet viseli: *Mislé Slomó,* vagyis „Salamon példabeszédei”, amelyet általában Példabeszédek könyveként ismernek.

A bevezető sorokban a szerző utal egy régi parancsra, mely szerint minden nemzedékben az ember kötelessége továbbadni a történelmi tanulságot, Isten segítő tetteit a következő nemzedék számára: „tanítást hozott Izraelben, megparancsolva atyáinknak, hogy adják tovább fiaiknak” – olvassuk zsoltárunk 5. versében. Itt a költő feltehetőleg Mózes búcsúénekére utal, ahol ez az első és legnagyobb zsidó próféta így énekel: „Emlékezz a régi időkre, értsétek meg minden nemzedék életét! Kérdezd meg apádat, s ő elmondja neked, öregjeidet, s ők beszélnek róla!” (Mózes V. könyve, 32. fejezet 7. vers). Ez a gondolat határozta meg minden időben a zsidóság kiemelkedően fontos és az egész zsidó vallást annyira jellemző történelmi tudatot. Ugyanezt célozza a széderesti szertartás is, amelynek parancsa megtalálható a Tórában: „Beszéld el fiadnak azon a napon, mondván: Ezért tett velem így az Örökkévaló, mikor kijöttem Egyiptomból” (Mózes II. könyve, 13. fejezet 8. vers).

A 9. versben Efrájim törzsének meghátrálását olvashatjuk, amikor a filiszteus Gát város lakói kegyetlenül leverték őket (Krónikák I. könyve, 7. fejezet 21–22. vers). A költő szerint ez azért történhetett így, mert ők a különleges fegyverzetükben bíztak („fegyveres íjászok” voltak köztük), és nem Isten segítségében. Szerzőnk bizonyságul régi történelmi eseményeket sorol fel, a Nádas-tengeren való átkelést, a felhő- és tűzoszlop általi isteni útmutatást, a sziklából történő vízfakasztást, a manna és a fürjek csodáját, amellyel szemben az engedetlen nép mindig hűtlenséggel és elpártolással reagált. Ám Isten (a büntetésen túl végül) mégis megbocsátott, mert ismeri a halandó ember gyöngeségét.

„Szőleiket jégeső verte, szikomorfáit a jeges áradat” – olvassuk a 47. versben, az egyiptomi tíz csapás leírása közben. A héber *sikmá* kifejezést sokan fügének, vadfügének fordítják (jóllehet ezek valóban rokon növények), mégis itt a szikomorfa azért bír jelentőséggel, mert az egyiptomiak szent fának, Nut istennő szimbólumának tartották. Korabeli ábrázolásokon a fáraók gyümölcseként jelenik meg, és különlegesen kemény fájából készítették a múmiák koporsóit. E fák pusztulása a jégeső idején (akárcsak az értékesnek tartott szőlőé) Egyiptom országának szimbolikus csapása lehetett. Hám nevének említése voltaképpen Egyiptom szinonimája, mert a Biblia szerint az egyiptomiak őse Noé egyik fia, Hám volt. Ugyanebben a mondatban a héber *hanamal* szót mi jeges áradatnak fordítottuk, ezt azonban annak tudatában tettük, hogy az nemcsak egyedülálló a Szentírásban, de a rokon sémi nyelvekben sincs párhuzama, viszont kétségtelenül a jégeső szinonimája. A legtöbb fordító ezért zúzmarának, jégárnak vagy kőesőnek ülteti át. Akad azonban olyan bibliamagyarázó is, aki egy sáskafajta nevének tartja.

A 49. mondatban („Rájuk zúdította fellobbant dühét, mérgét és haragját és a bajt, a rossz angyalainak elküldésével”) található három kifejezés („méreg, harag és baj”, héberül *evrá vazáám vecará)* egyes kommentátorok szerint megfelel a zsoltárunk felsorolásából kimaradt három további csapásnak, a férgek, a fekély és a sötétség isteni büntetésének. A fenti, a rabszolgatartó Egyiptom sújtását felsoroló bibliai vers a széderesti szertartáson részletes elemzésre kerül: ezzel bizonyították a Talmud mesterei az időszámításunk szerinti 2. század elején, hogy Isten sokszorosan megbünteti az elnyomó hatalmakat, mintegy példát mutatva a későbbi koroknak.

A zsoltár 54. mondata („elvitte őket Szentsége határához, a hegyhez”) a Szináj hegyi kinyilatkoztatásról szól, noha egyes magyarázók ezt is Jeruzsálemre értik, holott Cion választásáról később beszél zsoltárunk. A következő vers („népeket kergetett szét előlük, területüket osztályrészül juttatva, hogy sátraikban Izrael törzsei lakozzanak”) már a honfoglalásra utal, mint Isten jótettére. Csakhogy az izraeliek mégis lázongtak és „szobraikkal”, tehát bálványaikkal és „magaslataikkal”, vagyis az úgynevezett pogány bámákkal, kultikus szent helyeikkel bosszantották Őt. A pogány kultusz követésével indokolja a szerző a silói Szentély pusztulását. A honfoglalás után, a jeruzsálemi Templom építését megelőző korban, az Efrájim törzs területén fekvő Silóban helyezték el ugyanis a frigyládát őrző gyülekezés sátrát (Józsua könyve, 18. fejezet 1. vers). A főpapok halála arra utal, hogy a filiszteusokkal vívott csatában halt meg Éli főpap két fia (Sámuel I. könyve, 4. fejezet 11. vers). Egyébként Jeremiás próféta is Isten büntetésével magyarázta a silói szentély pusztulását (Jeremiás könyve, 7. fejezet 12. vers).

Raj Tamás

Életmeneten emlékeztek a halálmenetre

Az Országgyűlés döntése értelmében évente április 16-án (idén peszach miatt néhány nappal később) megemlékezéseket tartanak a holokauszt magyarországi áldozatairól.

Az Élet Menete számos rendezvény közül a legmonumentálisabbnak, a legtöbb résztvevőt megmozgatónak bizonyult.

Bethlen tér, 2009. április 19-e, vasárnap, 17 óra.

Jóval a kezdési időpont előtt benépesült a környék, csoportokba

Több ezren a menetben

verődött emberek, idősek és fiatalok, karon, vállon ülő kisgyermekek élvezték a délutáni napfényt, egymás társaságát, és megbeszélték a nap folyamán ekkorra már lezajlott budapesti és vidéki rendezvények hangulatát, várakozással tekintve erre, Az Élet Menete Alapítvány szervezésében kezdődőre, amely minden évben a tetőpontját jelenti az április közepi eseménysorozatnak.

A Fourtissimo együttes zenéje jó alapot, egyfajta ráhangolódást jelentett a következő néhány órára.

Horváth Csaba főpolgármesterhelyettes üdvözlő szavai után szólt arról, hogy a munkaszolgálat sajátos „védettséget" jelentett a deportálásokkal szemben. A cinikus magyar állam addig megvédte a muszosokat, amíg a fronton, az itthoni védműveknél, esetleg a bori rézbányákban végsőkig ki lehetett zsigerelni őket.

Miután azonban valamennyi front összeomlott, továbbhajtották őket a haláltáborok felé. Mi, akik itt vagyunk – mondta Horváth Csaba –, szabad akaratunkból jöttünk, és így megyünk végig az úton. Nem zavarhatnak és nem bánthatnak a csodálkozó, közömbös vagy éppen ellenséges tekintetek, hisz a tisztesség és az emberség vezérel bennünket. Utunk a Nemzeti Sírkert előtt visz el, ahol *Kossuth, Deák, Ady, Batthyány, József Attila, Antall József* nyugszik. Az ő példájuk adjon mindnyájunknak útmutatást arra, mi a tisztesség, mi az emberség.

Ezt követően *Verő Tamás* rabbi megfújta a sófárt, majd az ekkorra két-háromezer főre duzzadt tömeg – sokan fáklyával kezükben – lassan, méltóságteljesen indult el a Józsefvárosi pályaudvarhoz, ahol már mintegy ötezer (!) fő hallgatta a Lauder iskola Zmirim zenekarának játékát, egészen Az Élet Menete Alapítvány vezetője, *Gordon Gábor* színpadra lépéséig. Köszöntője után elmondta: mára megszűnt a személyforgalom itt, a nagy múltú Józsefvárosi pályaudvaron, kevesen keresik fel a régi épületet, lassan feledésbe is merül ez a korábbi forgalmi csomópont, pedig sokak, nagyon sokak életében meghatározó szerepet játszott, halálba utazásuk kiinduló állomásaként.

1944 utolsó hónapjaiban ez volt a deportáló vonatok beszállóhelye, innen indultak a zsúfolt marhavagonok a németországi koncentrációs táborok felé. Ennek ellenére – hangsúlyozta Gordon Gábor – *Raoul Wallenberg* svéd diplomata, akinek az Üllői út elején volt a hivatala, tudomást szerezve erről több alkalommal is megjelent a pályaudvaron, s azokat, akik rendelkeztek svéd védlevéllel, igyekezett kiszabadítani. Láttára a nyolcvanadmagukkal tehervagonba zártak örvendezve kiáltották: „Itt van Wallenberg!" Vagonról vagonra járt, a német és magyar fegyveresekkel nem törődve alkalmanként több száz zsidót vitt magával a Tátra utcai svéd követségi házba, ahol viszonylagos biztonságot élvezhettek.

A többséget a ledrótozott vagonokban elhurcolták. Sohasem térhettek vissza. Köztük *Szerb Antal* és sok-sok kiváló magyar ember!

Wallenberg hősi kiállásának emlékére néhány éve emléktáblát avattunk a pályaudvar külső falán.

Az esemény további részének kommentátora, az ATV műsorvezetője, *Kálmán Olga* köszöntötte a megjelent közjogi méltóságokat, a parlamenti pártok képviselőit, a diplomáciai testületek tagjait.

Az élen

Jómagam a teljesség igénye nélkül sorolom őket:

Bajnai Gordon miniszterelnök, *Boross Péter* volt miniszterelnök, *Teleki László* (romaügyi államtitkár), *Hagyó Miklós* és *Horváth Csaba* főpolgármester-helyettesek, *Lomnici Zoltán,* a Legfelsőbb Bíróság volt elnöke, *Lendvai Ildikó, Lévai Katalin, Szanyi Tibor, Steiner Pál* (MSZP) *Kuncze Gábor, Balogh Zoltán, Kovács Kálmán, Szent-Iványi István, Eörsi Mátyás, Gusztos Péter* (SZDSZ), *Deutsch Tamás, Rogán Antal, Fónagy János, Schmitt Pál* (Fidesz), *Herényi Károly, Pettkó András,* (MDF), *Semjén Zsolt* (KDNP), *Gulyás Kálmán, Hanti Vilmos* (MEASZ), *Székely Gábor* (HDKE).

Aliza Bin-Noun, Izrael állam magyarországi nagykövete, *Jeffrey D. Levine,* az Egyesült Államok ideiglenes ügyvivője, *Gregory John Dorey,* Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága magyarországi nagykövete.

Megjelent *Feldmájer Péter,* a Mazsihisz és *Streit Sándor,* a BZSH elnöke, *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató, *Schweitzer József* ny. orsz. főrabbi, a budapesti és vidéki zsinagógák elnökei, rabbik és kántorok, valamint a társegyházak képviselői.

Emlékbeszédet *Kardos Péter* főrabbi mondott.

„Örökkévaló, nyisd meg ajkaimat úgy, hogy ne azt mondhassam el, amit szeretnék, hanem azt, ami csak és kizárólag arról szól, amiért összejöttünk.

Kölcsönvéve népünk nagyjának mondását: volt egyszer egy álmom. Két évtizeddel ezelőtt arról álmodoztam, hogy tíz esztendő, és megváltozik körülöttünk a világ. Arról álmodni sem mertem, hogy húsz év múlva lesznek olyanok, akik kétségbe vonják a holokausztot, Auschwitzot, a gázkamrákat, a krematóriumokat, a haláltáborokat, a mártírok létszámát. Összehasonlítanak úgymond, és nagyvonalúan megfeledkeznek arról, hogy mi a különbség, ha valaki önként vállalt meggyőződéséért szenved mártírhalált, vagy azért ölik meg, mert egy bizonyos vallásba vagy népcsoportba születik – amiről nem tehet... – ezért ÁRTATLANUL! (...)

(...) Örökkévaló, nyisd meg ajkaimat, hogy félelem és következmények nélkül hirdethessem: VOLT holokauszt, VOLT Auschwitz, VOLTAK gázkamrák, VOLTAK krematóriumok és VOLTAK mártírjaink is, akikre most emlékezünk.

Lelkük foglaltassék be az örök életűek kötelékébe."

A főrabbi emlékező-emlékeztető szavait *Bergendy István* Exodus-feldolgozása követte, majd *Boross Péter,* a Magyar Köztársaság volt miniszterelnöke lépett a színpadra.

Beszélt a szólás szabadságának korlátairól, amelyek a weimari időkben ugyanúgy nem léteztek, mint ma hazánkban. Következménye a megfélemlítés, a nyílt zsidóüldözés és az elpusztítás terve lett. Megemlékezett a holokauszt előtti vidéki zsidóságról, a falvak akkori – máig vissza nem térő – életrendjéről, ahol a jómódú gazdák mellett a zsidó kereskedők teremtették meg a gazdasági és kereskedelmi fellendülés alapjait.

Boross Péter kihangsúlyozta azt is, mennyivel szegényebb lett az ország az elpusztítottak nélkül.

Tordy Géza, a Nemzet Színésze Radnóti-verset szavalt, ezután a BZSH-Mazsihisz ügyvezető igazgatója, Az Élet Menete Alapítvány fővédnöke, Zoltai Gusztáv lépett a mikrofonhoz, s egyebek mellett elmondta:

„Ez nemcsak megemlékezés, hanem egyben örök **figyelmeztetés és jelzés:** egyfelől **figyelmeztetés** azoknak, akik újra és újra primitív és tudatlan elméleteikkel a zsidóságot igyekeznek saját sikertelenségük és minden baj bűnbakjává tenni.

Üzenet nekik: többé nem sikerül aljas célokat szolgáló kártyájukat kijátszani!

Másfelől **jelzés**: ezen a tavaszi napon, ezen a szép vasárnap délutánon **itt vagyunk,** és nemcsak szomorúan gyászolunk és emlékezünk.

Zoltai Gusztáv

Boldog szívvel látjuk a lobogó zászlók, a kipirult, friss, fiatal arcok, a tettre kész, erős emberek, a demokrácia iránt elkötelezett barátaink gyűrűjében, hogy együtt vagyunk, erősek vagyunk, **összetartunk és összetartozunk.** Dolgozunk, élünk, éljük, mint bárki más, a hétköznapok és ünnepek világát.

Nem tehetnek újra kollektív bűnössé bennünket válságokért, nehéz társadalmi helyzetekért, mert meg kell értenie és el kell fogadnia mindenkinek, a hangoskodóknak és a gyűlölködőknek is: **Mindenki a saját sorsáért felelős!**

Aki viszont az állam élén áll és vezető, az más sorsáért is felelős.

Felelős, ha hagyja, hogy torz eszmék, mások fenyegetése, a gyilkos múlt idézése újraéledjen a demokrácia és a parttalan szólásszabadság jegyében.

Felelős, ha semmit nem tesz ennek visszaszorításáért, főleg, ha lehetősége lenne állami vezetőként cselekedni.

És ez alól a felelősség alól a történelem egyetlen pillanatában sem lehet majd kibújni.

Gyáva dolog elpusztított százezrek emlékét, kegyeletét gyalázni, csak azért, mert büntetlenül lehetőség van rá. A holokauszt tagadása az egyik legaljasabb, legbutább és leggyávább dolog a világon, hiszen az elpusztított emberek nem tudnak tiltakozni, mégsem szankcionálják Magyarországon még ma sem. Azt gondoljuk, a könnyes megemlékezés nem elegendő.

Nem vállveregető alamizsnát kérünk, amikor azt kérjük:

Ebben az országban, amely ennek a rettegett múltnak a bélyegét viseli, ne alázzanak meg minket nap mint nap hitünkért, vallásunkért, ne fenyegessenek bennünket a kollektív bűnösség vádjával, és fogadják el: mi is ennek a társadalomnak vagyunk tisztességes tagjai, ha más nyelven is imádkozunk, ha máskor is vannak az ünnepeink, ha mások a vallási szabályaink, a tradícióink."

Őt *Benkő László* követte a színpadon, aki a Sorstalanság című filmből *Ennio Morricone* szerzeményét játszotta.

Ismét szónok, *Lukács Ferenc Márk* lépett a mikrofonhoz, a Fővárosi Diákönkormányzatok Szövetsége képviseletében. Emlékező beszédéből:

„Az elhurcolt emberek tízezreiről vallástól vagy etnikai hovatartozástól függetlenül kötelességünk megemlékezni. Azok az ártatlan anyák, gyermekek vagy éppen felnőttek, akik a második világháború idején életükkel fizettek az emberi kegyetlenség oltárán, nem pusztulhattak el hiába. Nem hagyhatjuk, hogy emlékük megfakuljon, nem engedhetjük, hogy haláluk ne vésse tudatába a világnak azokat az elképzelhetetlen borzalmakat, amelyeket az emberi butaság és hiszékenység képes elkövetni. Kedves barátaim, lépnünk kell! Együtt kell cselekednünk azért, hogy a jövőben, legyen szó magyar, roma, zsidó, szlovák vagy bármilyen nemzetiségű embertársunkról, ne kelljen félve, megalázkodva vagy éppen szégyenkezve az utcára menniük. Nem engedhetjük, hogy Magyarországon ismét a széthúzás és az ellenségeskedés legyen a mindennapos téma. Nekünk, fiataloknak kell elindítanunk a folyamatokat, a Fővárosi Diákönkormányzatok Szövetsége éppen ezért egy programcsomagot kíván útjára indítani, mely lehetőséget ad, hogy megismerjük egymás kultúráját, nézőpontját, és közelebb hozza egymáshoz a társadalom különböző rétegeit."

A fiatal szónok gondolatai után *Mága Zoltán* hegedűművész és az Angyalok a „Szól a kakas már"-t, valamint a Schindler listája főmotívumát játszotta.

Végül *Zucker Immánuel,* a Nagyfuvaros utcai templomkörzet kántora a Kél málé ráchámim gyászimát recitálta, amit a hatszázezer magyar áldozat emlékére 600 hófehér, kis lámpácskával felszerelt léggömb magasba engedése követett.

Raoul Wallenberg

Ötezer égő fáklya hamvadt el, enynyien indultak haza, otthonaikba. Békésen, csendesen, az emlékek, az emlékezés súlyával vállukon.

GÁL

Napszentelés a Citadellán

A peszach ünnepének beköszöntése előtti reggelen zsúfolásig megtelt a Kazinczy utcai zsinagóga Sász Chevra terme. A szokásos ima után két szertartásra is sor került. Ráv *Weiszberger* főrabbi bejelentette, hogy előbb megváltják az elsőszülöttek böjtjét, és a talmudi traktátus befejezésével majd elmondja a 28 évenként ismétlődő nagy eseménnyel kapcsolatos eszmefuttatását. Ezután autóbusszal utaznak a Citadellára, ahol jól látható a nap, és megfelelő körülmények között lehet a napszentelés áldását elmondani. A traktátus befejezésekor, tehát a Szijumkor szokásos étkezés elfogyasztása a hegyen lesz, az ünnepség, valamint az ének és tánc után. A Roajsz (döntések) traktátusát tanulmányozták, a záró mondatokat a főrabbi héberül és magyarul is ismertette. Lényege: ráv Josszi halála után vita alakult ki, vitáztak a bölcsek, hogy ki legyen a híres iskola – jesiva – vezetője. Az egyik pályázó, ráv Ábáje a feltett kérdésre azonnal felelt, válasza megkérdőjelezhetetlen volt. A másik jelentkező, Rává kevésbé gyorsan reagált, de aprólékosan, pontosan fejtette ki a véleményét, a bírálók szerint ez a módszer érthetőbb és közelebb viszi a hallgatóhoz az igazságot.

A másik eseménnyel kapcsolatban ráv Weiszberger áldást mondott, hogy megéltük ezt az időt, napot, órát, percet, mert a negyedik napon alkotta az Örökkévaló azt az égitestet, amely 28 évenként, egy szerdán jut el a pályájának azon pontjára, amelyre a Teremtő helyezte. Egykor a nap feljövetele után három órával – amikor sugárzása már érződik – a pogány királyok leborultak és bálványként imádták a napot. Pedig az égitestnek nincs hatalma, követi azt az utat, amelyet a Szent – áldassék a neve – számára kijelölt. Adja a földnek a világosságot, a meleget, de nem más,

mint fontos és nélkülözhetetlen égitest. A nagy csodák rendre a 28. évben történtek. Így az Egyiptomból való kivonulás, tehát a rabszolgaságból való megváltás csütörtökön zajlott le, egy nappal előbb, szerdán volt a napszentelés. Mordecháj és Eszter idejében, a púrimi esemény évében is a 28. év egyik szerdájára esett, hogy a nap a kijelölt pályáján a kiindulási pontra ért. Az egyiptomi kivonulást megelőző csodasorozat természetfelettinek tekinthető, a púrimi természeten belüli, mert az Örökkévaló segítségével, de az emberek közreműködésével valósult meg. Mi hisszük, hogy mindkét fajta csoda az Örökkévalótól származik, mint ahogy a teremtés egésze – ideértve a napot és a holdat – szintén az ő műve. Áldásunkban is mondjuk: Áldott vagy, világ Ura, aki megismétli a teremtés művét. A bölcsek szerint a 28 év 14 jó és 14 rossz esztendőből áll. De hitünk erejében bízva, a rossznak szánt évek is jóra fordulhatnak. Aki megszenteli a napot, bízhat abban, hogy 28 év múltán újra köszönthetik ez égitestet. Valamint mindnyájan bízhatunk abban, hogy hitünk erejének érdeméül küldi az Örökkévaló a megváltást, eljön a Messiás.

A beszéd elhangzása után a megjelent hívek és a hozzájuk csatlakozó más zsinagógából érkezettek autóbusszal vagy saját járművel a Citadellára tartottak, ahol az erre az alkalomra szerkesztett imákat mondták el, énekeltek, táncoltak, miközben fényesen sütött a nap.

* * *

1967-ben először jártam Izraelben, ahol feltűntek a házakon a henger alakú dobozok. Nem tudtam, mi az. Bátyám felvilágosított, hogy tükrös fűtőberendezések. Az éjszakák hűvösek, ezért a nap energiájával fűtenek.

Megjegyezte, majd rájön az emberiség, hogy a természetes energiaforrások – a nap, a víz, a szél – a legtisztábbak, legegészségesebbek. Érdemes alternatívájukon gondolkodni. Azóta csak 42 év telt el, nem nagy idő, legyünk türelmesek.

D. G.

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Lapozgatás egykori zsidó újságokban

„Békés együttműködésben, megbocsátó megértéssel és becsületes munkával új életre kelhet a nemzet, és felépülhet a most romokban heverő Magyarország.” – így kommentálja a békekötést vezércikkében a Hagyomány 1920. február 4-i száma. Pásztor Géza, a lap költője az igazságtalan békéről írta a megkapó, szívszorító sorokat:

Testvér ki állsz az új határ megett,
Kit tőlem most bús felhők eltakarnak,
Szálljon feléd, mint végső üzenet:
Maradj tovább, örökre csak magyarnak!

Megnyugtató megértés című cikkében Singer Leó vigasztalni próbálja a Trianon miatt szomorkodó magyarságot. Felidézi a „magyar irodalom történetében »zsidózó«-nak mondott költészetet” meg a kiegyezés korának nagy magyarjait, például Eötvöst és Deákot, akik „amikor a magyar föld testét darabokra tépték az éhes farkasok, amikor a népet pártokra szaggatta a testvérgyűlölet, akkor megérezték a magyar nép sorsának közösségét a zsidó nép sorsával. (...) a magyar nép a zsidó nép szívós kitartásából, rendíthetetlen bizalmából merített. (...) És ha akkor a bibliás nép szentírása, tragédiája adott szót és hangot fájdalomnak, vigasznak, miért veszedelem akkor ma a zsidó szellem a magyarságra?” – teszi fel a kérdést Singer. Pásztor Géza, a dalnok, akinek munkásságával a későbbiekben még foglalkoznunk kell, hiszen a húszas években a Hagyomány majd minden számában jeleskedett, és akinek szép, magyar neve lelkes magyar hazafit és ugyanolyan lelkes, hitét és népét szerető zsidó embert takart, ölelkező rímű versének jeremiádáiban siratja megtépázott hazáját:

Magyar volt a virágos, tarka rét,
Hol pillangókat hajszoltunk kacagva,
Magyar szó, mintha hallanánk zenét...
Élet-vetésünknek magyar a magva.

Eszembe jut a húsz-egynéhány évvel később készített fénykép az auschwitzi rámpán álldogáló Bocskai-sapkás kamasz fiúról. De hát mi, késői leszármazottak, akiknek már „megnyilatkozott” a történelem, arra vagyunk kárhoztatva, hogy mindennek a fonákját lássuk.

Kegyetlen, feltárulkozó, háborgó, önmarcangoló sorok. „A zsidóság minden jogot, minden elismerést rajta kívül álló erőknek köszönhet. – olvashatjuk az egyik jelöletlen cikkben. – A receptiót és az emancipációt is könyöradományként fogadta el. Meghunyászkodó alázatossága jogaival is csak gyáván mert élni, és mindenkinek érdekeit felkarolta, csak a zsidóságét árulta el. Meghunyászkodott, alázatoskodott, dörgölődzött. Önérzet, gerinc és öntudat nélküli a zsidóság, ezért utálják, ezért vetik meg, és ezért merik és tudják gyűlölni és üldözni.” – olvasom döbbenten. Nem szívesen idézem ezeket a fájó gondolatokat. De vajon megtörténhetett volna-e szüleinkkel, nagyszüleinkkel, dédszüleinkkel az, ami megtörtént, ha valamennyien ilyen könyörtelen racionalitással szemlélődtek volna?

„Olyan időket élünk, amikor a szeretet és megértés szelleme meghúzódva, félre vonulva sűrű gyászfátyolt ölt magára, hogy ne kelljen látnia a fékevesztett gyűlölet tobzódó orgiáit.” Így kezdődik az a szerkesztői cikk, melynek ez a címe: Evangélikus lelkész beszéde zsidó rabbi installációján. „Lármás jelszavaktól visszhangzik az utca, melyben a vallásosság örve alatt a legvallástalanabb, a legerkölcstelenebb cselekedetekre izgatnak. Ismét a felekezeti türelmetlenkedés korát éljük, amikor a lármásán tajtékozók dühe nemcsak az üldözötteket, hanem még az üldözöttek fennköltt és önzetlen pártfogóit sem kíméli.”

1920. január 14-én Friedmann József aszódi főrabbi avatásán „megjelent a város és a környék felekezeti különbség nélkül”. A főkántor éneke után a felavatott főrabbi mesterien felépített beszédben vázolta a lelkész és a község viszonyát, majd a megjelentek sorából Chugyik Pál evangélikus lelkész lépett elő. Nagyszerű, részleteiben sem elhanyagolható, a zsidóságot forradalmian új megvilágításba helyező beszédét sorozatunk következő számában ismertetjük.

A Hagyomány 1920. február 4-i kiadása folytatja az irodalmi pályázatra beérkezett novellák közlését. Először csak úgy ímmel-ámmal, előítéletesen olvasni kezdtem a Jáel címűt, Stein Zelma írását. Aztán éreztem, hogy magával ragad. A bibliát idéző mű finom mívű mondatai, tömör és mégis légiesen könnyű alliterációi elringatnak. Hirtelen ott érzem magam az idők kezdetén, a Bírák korában, amikor Izrael még olyan fiatal volt, hamvas bőrű, szép, játékos kedvű és bátor, mint egy oroszlánkölyök. Sátrainak fehérsége tündökölt a napfényben, a népek csodájára jártak, és hajlékai ragyogtak Dántól Beér-Seváig...

Az utolsó oldalon gyászjelentésbe botlik a szemem. „A pesti orthodox hitközség Kazinczy utcai templomában január 18-án a békeszerződés feltételeinek hírére gyászünnepélyt tartottak. Reich Koppel főrabbi tartotta a beszédet, melyben kitartásra és összetartásra buzdított.”

Már visszahelyezném féltve őrzött újságomat a dobozába, amikor különös hírecskét veszek észre. A pöstyéni hitközségi választásoknál az ortodox párt mindössze 1 szavazattal győzte le a cionistákat, akik oly agresszívek, hogy a legutóbbi gyűlésen tettlegességre vetemedtek.

Eszembe jut a vicc: A tanító behívatja Móricka papáját. – Képzelje el, kedves apuka, ha a fiától megkérdezem, hogy ki írta az Ember tragédiáját, mindig azt feleli, hogy nem ő írta. – Kedves tanító úr! – válaszolja az apa. – Az én Mórickám csintalan, de nem hazudós. Ha azt mondja, hogy nem ő írta, hát akkor nem ő írta. De ha mégis ő írta, nézze el neki, hiszen még gyerek.

Magén István

Újabb tíz magyar név a Világ Igazai között

Közel kétszáz meghívott vendég: állami méltóságok, politikusok, a Mazsihisz vezetői, a történelmi egyházak képviselői, zsidó túlélők, nem zsidó megmentőik, illetve hozzátartozóik vettek részt a Világ Igaza kitüntetések átadási ünnepségén. A Páva utcai Holokauszt Emlékközpontban megjelent Izrael egykori miniszterelnök-helyettesének, a Jad Vasem Intézet hajdani elnökének, a közelmúltban elhunyt *Tomi Lapidnak* az özvegye, Sulamit asszony, valamint fia, Yair és leánya, Merav.

Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke beszédében úgy fogalmazott: „A holokauszt emlékének könyvét mindig nyitva kell tartani, még akkor is, ha fáj az emlékezés. Ha a múltnak ezt a könyvét felrakjuk a felejtés könyvespolcára, könnyen megtörténhet, hogy szembetalálkozunk a múlttal. Felelős politikus egy dolgot tehet, nem engedi szítani a gyűlöletet. Nincs »de«, és nincs kifogás! Minden kétértelmű félmondat és minden összekacsintás bűn.”

Aliza Bin-Noun, Izrael állam nagykövete arra figyelmeztetett, hogy „az emlékezés láncolatát, folytonosságát kötelességünk fenntartani, kiváltképp manapság, amikor az antiszemitizmus ismét feltámadt Európában, de máshol is az egész világon. Ma ismét divattá vált a zsidókra és Izraelre mutogatni, és őket vádolni, mint minden bajok okozóit. Amikor a zsidókat szóban vagy tettlegesen éri támadás bárhol a világon, ott a civil társadalom alapjai kerülnek veszélybe. A szólásszabadság joga nem jelenthet mentséget semmiféle antiszemita megnyilvánulásra”.

Gyenesei István önkormányzati miniszter arra emlékeztetett, hogy „mi, demokraták, nem vagyunk elég éberek. Merítsünk erőt és elszántságot a mentőktől. A gyűlölködés korszaka ne térhessen vissza Magyarországra. Emlékezzünk és emlékeztessünk!”

Az elismerések átadása előtt az ünnepség résztvevői rövid dokumentumfilm vetítésével idézték fel Tomi Lapid pályáját. *Juszt Balázs* bevezetőjében elmondta, hogy Lapid – aki az elmúlt évben Budapesten maga is részt vett a Világ Igazai ünnepségen – aggódott az antiszemitizmus felerősödése miatt. Izrael állam nagykövetsége úgy döntött, hogy „A múlt és a jövő embere” címmel filmet készít róla. Az összeállításban családtagjai, barátai, egykori újságíró kollégái, politikustársai emlékeztek az újvidéki születésű, magyar anyanyelvű államférfira. A vetítést követően *Yair Lapid*, Tomi Lapid fia angol nyelven mondott személyes hangú beszédet édesapja Magyarországhoz fűződő érzelmeiről és a családi örökségről, amit ő visz tovább.

A Világ Igaza elismerő oklevelet és emlékplakettet Aliza Bin-Noun nagykövet, a Magyar Köztársaság Bátorságért Érdemjelét Gyenesei István önkormányzati miniszter adta át. (A tíz posztumusz elismerést a megmentők leszármazottai vették át.)

A mentések rövid történetét – a hagyományteremtés szándékával – ezúttal a hazai média és színházi élet ismert személyiségei: *D. Tóth Krisztina, Hernádi Judit, Zsédenyi Adrienn, Oroszlán Szonja, Siklós András, Haumann Péter, Alföldi Róbert, Kern András, Kulka János* és *Csonka András* olvasta föl. Kitüntetésben részesült: *Benedikt Eduárd Brunschweiler, Strahl József, Horváth Jenőné Honza Mária, Kántor Mária, Kolonits Ferencné, Margit, Ilona és Paula,*

Szili Katalin beszél

Mező Ferenc és *Ferencné, Nagy József* és *Ida, Szálai Pál, Vámos József, Zsuráffy István* és *Rózsa.* Az újonnan kitüntettek neve Jeruzsálemben felkerül a Jad Vasem Intézetben található Becsület Falára.

Az ünnepelteket a *Rolla János* vezette Liszt Ferenc Kamarazenekar, valamint *Szenthelyi Miklós* hegedű- és *Faludi Judit* gordonkaművész köszöntötte, majd a megmentők nevében *Szombat Jenő* – Kolonits Ferencné unokája, aki ferencvárosi kamasz fiúként maga is tanúja volt a család embermentő akciójának – felidézte az 1944-ben történteket, amikor a nagymama és lányai életre szóló példát mutattak számára humanizmusból.

Garai Erzsébet, a Kolonits család által megmentett túlélő a sors ajándékának nevezte, hogy a nagy nyilvánosság előtt köszönheti meg „a három bátor és nagyon szép nő” tettét, akik titkos pincéjükben nyolc embert bújtattak, és mindannyiukról hónapokon keresztül gondoskodtak.

Az ünnepség végén *Schweitzer József* nyugalmazott országos főrabbi idézte fel azt az időszakot, amikor az állam saját polgárait azzal a biztos tudattal adta a nácik kezére, hogy azok megölik őket. Szólt azokról, akik a vészkorszakban vállalták a mentés kockázatát, majd imával zárta beszédét.

Kern András neveket olvas, mellette az izraeli nagykövet és Gyenesei István miniszter

Rojkó Annamária

Fasiszta lelkek

(Folytatás a 3. oldalról)

Szálasi Ferenc

A környezet, amelyben beszélgetünk vele, merőben különbözik attól, amelyben társaival beszéltünk. Nem a Markó utcai fogház homályos s kissé riasztó fogházőrmesteri szobácskájában ülünk, az Andrássy út 60. számú hírhedt ház egyik termében próbálunk Szálasi Ferenc lelkének rejtett és bűnös gócaihoz férkőzni. Őt nem vitték át az ügyészség fogházába, itt őrzik a politikai rendőrség egyik magánzárkájában. S így mi is itt tapogatózunk, óvatosan és meg-megborzongva, fürkészőn és vissza-visszahőkölve, megriadva a bűnnek és a diabolikus idegrendszernek egy-egy félelmes megnyilvánulása előtt, itt, az Andrássy út 60. számú házban. Ebben a házban, amelyben Szálasi Ferenc uralma alatt a bűnök fergetege dúlt, a lélek legszennyesebb kútjaiból zubogott a szennylé. Talán éppen itt, ebben a teremben... az ablakokon át most behomálylik a téli délután, nagy cserépkályhában lángol a tűz, a bűn aktákba temetkezve, némán és leleplezve és béklyóba verve tornyosodik az íróasztalokon, karcsú vázában virág az egyik asztalon, a terem közepén bő öblű, színes, puha, meleg fotöjök. Két detektív hozza Szálasi Ferencet. A detektívek távoznak, az ajtók bezárulnak s mi hárman maradunk: Szálasi, a pszichoanalitikus orvos s én. Nem ülünk le, néhány pillanatig szótlanul állunk egymással szemben. Szemügyre vesszük egymást. Szálasin fekete télikabát, nyakán sötét sál, alatta szvetter s – ha jól látom – zöld ing. Az egyetlen az országban, aki ragaszkodik eszméjének infantilis jeléhez, a zöld inghez. Lábán csizma. Kezén szürke kötött kesztyű, amelyet egyetlen pillanatig sem vesz le. Arca fakószínű, betegesen sápadt. Szeme körül féltenyérnyi széles sötétszürke karika, amelyben úgy lobog, villódzik a barna szeme, mint a petróleumlámpa lángja, amely bekormoz mindent maga körül. Széles arca van, kiálló csontokkal, a hamuszín bőrön egy-két napos szakáll sörtéje sötétlik.

(Hiába kínáljuk székkel, nem ül le, szigorú arccal áll szemben velünk.) Az urak hivatalból akarnak vizsgálni engem?

– Szó sincs róla. Az igazságügyminisztérium engedélyével...

– Engedélyével. Helyes. De nem hivatalosan?

– Nem hivatalosan.

– Mert én fenntartom minden személyi jogom valóságát.

– Ez természetes.

– Elismerik az urak?

– El.

– Akkor miben lehetek mégis rendelkezésükre?

– Mi kérdéseket szeretnénk feltenni önhöz s ön arra válaszol, amelyikre válaszolni kíván. Ha néhány perc múlva kényelmetlennek találja, abbahagyjuk. Hajlandó rá?

– Tessék. (S most végre leül. Sötét puha kalapját térdére helyezi. Fekete télikabátját nem gombolja ki. Száján ömlik a szó.)

– Hogy hívják önt tulajdonképpen?

– (Öntelten nevet) Szálasi Ferenc.

– Sohasem hívták önt vagy őseit Szalosjánnak?

– (Nevet.) Sohasem. Politikai célokból találták ki ezt a mesét. Sulyok Dezső csinálta az egészet. Még 1939-ben a budapesti törvényszék Lengyeltanácsa előtt folyt egy per, amelynek során szüleim becsatolták a rendelkezésükre álló okmányokat. A bíróság megállapította, hogy a Szálasi név törzsökös magyar név. Ellenben igaz az, hogy egy oldalági rokon örmény vért hozott a családba.

– Mi az, amiért ilyen rendíthetetlenül ragaszkodik ideológiájához?

– Mert még nem akadt ideológus, aki az én eszméim tarthatatlanságáról meg tudott volna győzni.

– Meddig hitt a német győzelemben?

– 1945 áprilisáig.

– Ön, a vezérkari tiszt?! Hiszen az egész világ már évekkel azelőtt tudta, hogy a németek nem nyerhetik meg a háborút!

– Én 1943-ban már tudtam, hogy a németek kezében van az atombomba. Hiszen az atombomba német találmány! (Suttogva.) Az amerikaiak is a németektől kapták! A németek az utolsó hetekben átadták az amerikaiaknak, hogy ne jusson szovjetkézre.

– Ez hiteles értesülés?

–Teljesen.

(Egy héttel később.)

– Egy holland újságíró volt nálam ma délelőtt, ezért késtem el az ebéddel, elnézést kérek. Politikai beszélgetést folytatott velem. Aztán megkérdezte, milyen bánásmódban részesítenek. Köszönöm – feleltem –, semmi panaszom nem lehet. A bánásmód kifogástalan. Péter vezérőrnagy úr elragadó ember... mindenki udvarias hozzám...

– Önök is ilyen udvariasak voltak azokhoz, akiket a testvérek politikai foglyokként e ház pincéibe vetettek?

– Az én tudomásom szerint igen. Ha atrocitás történt, arról én nem tudtam. Szigorú utasításom volt: a törvény betűit szigorúan alkalmazni kell.

– Amíg ön „eszmei” síkon működött, mint a múltkor mondta: az ország felépítésén és a háború megnyerésén munkálkodott, addig gyakorlati síkon rettenetes dolgok történtek az országban!

– (Nevet.) Nem hiszek el mindent, amit mesélnek. Csak azt hiszem el, amit én magam tapasztalok. De egyszer elmondta nekem Vajna, a belügyminiszterem, hogy párttagok kiraboltak néhány zsidót. No – feleltem –, statárium van, ítéljétek el őket, én azonnal aláírom a kivégzésüket. Néhány hét telt el, nem történt semmi. Akkor én hoztam szóba az ügyet Vajna előtt, mire ő azt mondta, hogy a dolog mégsem tartozik statáriális bíróság elé. Rászóltam: Mit sírtok nekem, ha nem intézkedtek? Ha nem komoly az ügy, hagyjatok békén, van nekem más dolgom! Ha meg komoly, ott van a statárium!

– Nem gondolja, hogy túl enyhén foglalt állást? Végre is abban az időben már az egész országban folyt a rablás, gyilkolás, fosztogatás! Nem kellett volna Vajnát felelősségre vonni?

– (Néhány pillanatnyi gondolkodás után.) Lehetséges.

– Mi a véleménye Hitlerről?

– Nem csalódtam abban az emberben, aki a Mein Kampfot írta. A Mein Kampfról pedig már megmondtam véleményemet. Ő a Mein Kampf. Mint személyiség, igen maradandó benyomást tett rám, mert meg volt győződve igazáról.

– Nem gondolja, hogy az elmebeteg is meg van győződve igazáról? Nem gondolja, hogy az elvekhez való konok ragaszkodás nem kritériuma a nagyságnak és az értéknek?

– Egyáltalában nem tette rám egy elmebeteg benyomását. 1944 decemberében beszéltem vele. Akkor még – éppen úgy, mint én – ő is meg volt győződve a német győzelemről. Testileg elöregedett volt, de szellemileg, lelkileg friss. Mint ideológus és szociológus kerestem benne az ideológust és szociológust, de nem találtam meg.

– Mi volt a benyomása: milyen hatást tett ön Hitlerre?

– Azt mondta nekem: Nagyon örülök, hogy végre egyszer a magyar nemzet képviselőjét üdvözölhetem Berlinben és nem egy klikk kiküldöttjét. Horthyra gondolt. Elmondotta, mik az új fegyverek, beszélt az atombombáról és elmondotta, hogy 1946-ban már egy kiló szénből fogják fűthetni egész Berlint.

– Mi volt a véleménye Mussoliniről?

– Nagyon sajnálom, hogy nem ismerkedhettem meg vele. Őt szellemileg nagyobbnak tartom Hitlernél. Hitler inkább anyagelvű politikusa volt a világnézetnek, Mussolini inkább erkölcselvű politikusa.

– Mit tart Horthyról?

– Elöregedett, ingadozó férfi, aki egy klikk érdekében akarta vezetni az országot.

– Ha önmaga bíráskodhatna önmaga felett, – mi lenne az ítélet?

– (Nevet.) Felmenteném magamat Legfeljebb egyért... (Hirtelen elhallgat.) De ezt csak a tárgyalásomon fogom elmondani... (Nevet) Nagyot fognak nézni!... Az én ügyem nem a Népbíróság elé való volna. Hanem egy külön fórum elé...

– Kikből állna ez a külön fórum?

– Horthyból, aki átadta nekem a hatalmat, aki a nemzeten keresztül kerestem a megoldást, Rákosiból, aki az oroszok felé vágja az ösvényt és Toldyból, aki a jelent képviseli...

– Talán Tildyt akar mondani, nem?

– (Nevet) Persze. Tildy.

– Tildyt talán nem tartja elég erősnek? Egy Toldyt szeretne a helyén látni?

– (Sokáig nevet) Toldyt! Igen!

– Viszont a demokrácia Tildyt – Toldynak tartja. (Nem felel.)

A pszichoanalitikus megjegyzése

Sorrendben a huszadik vizsgált volt Szálasi Ferenc. Váratlanul nagy anyagot adott, nagy anyagot ahhoz képest, amennyit az előtte vizsgáltaktól kaptam. És a nagyobb anyaggal most másfajta nehézségek támadtak, mint a sokkal kevesebb adattal: csak a tudományos étvágyat fokozza, de a tudományos éhséget nem elégíti ki.

Származásilag: magyar, német, örmény, ruszin keverék. És a hungarizmus hirdetője. Származásának zavarosságát kell kompenzálnia: magyarabbnak kell lennie a magyarnál, hogy magyarnak érezhesse magát (Hitler is osztrák volt és nem birodalmi német.)

Gyermekkorában cipész vagy misszionárius akart lenni. Mind a két vágya teljesült. Politikai „küldetését” egy csizmadia szakértelmével koncipiálta meg. „Küldetésének” tudata már kora fiatalságában kialakult benne, noha most tagadja vagy nem emlékezik arra, hogy már gyerekkorában „nagy ember” akart lenni. Jézus-álma mindent elmond erről a kérdésről. Kételkedő volt; álmában egy kérdésére ezt feleli Jézus: „Isten van, mert mi vagyunk és lenne akkor is, ha mi nem lennénk.” Jézus Isten Fia, Isten, és azért van Isten, mert Jézus és Szálasi vannak. A hitében támáskodó Szálasit ez az álom azért erősítette meg tökéletesen, mert az álom szerint Jézus és Szálasi egyenrangú társak. Persze lehetne azzal érvelni, hogy hiszen ez csak álom! De a pszichoanalízis bebizonyította, hogy minden álom minden szavának és minden gesztusának forrása az álmodó lelkivilága. Az álmodó az álomszíndarab írója, rendezője és valamennyi szerepet is ő játssza benne. Az álombéli mondat második fele gyengíthetné értelmezésemet. Ez az álomrész így hangzik: „Isten lenne akkor is, ha mi nem lennénk”. Ehhez két megjegyzésem van: 1. Az álom minden kis részletének megvan a maga külön jelentősége, tehát a mondat első felének is megvan a maga külön, fent kifejtett jelentése. 2. Valóban, Isten akkor is volt, amikor Jézus még nem élt, de Jézus születése is Isten létezésének egyik bizonyítéka. (Természetesen ugyanezen oknál fogva Szálasi születése is bizonyíték Isten létezése mellett...)

Jézus lába – Szálasi jellegzetes álmában – hófehér nyomott hagyott a mező virágain, Szálasi lábnyomai pirosak. Az egész zsidókérdés azóta foglalkoztatja Szálasit, amióta Jézus kínhalálának újszövetségi leírására felfigyelt. A zsidók miatt feszítették meg Jézust, ez – és milyen régen és milyen soká még! – bosszút kíván. A megtorlásnak, de Szálasi egész pályafutásának szimbóluma a lábnyom, ami piros, mint a vér.

Nagyon sok vezető személyiség terjeszt és terjesztet magáról olyan híreket, amelyek emberfelettinek állítják be. Ezekről a vezető egyénekről úgy tudja a közhit, hogy aszexuálisak, vegetáriánusok, rettenthetetlenek stb. Végül is persze kiderül róluk az igazság, vagy legalább annak egy része, ami természetesen egészen más színben mutatja be őket. Szálasi egyszerű embernek mutatja magát: például bevallotta párthíveinek, hogy mennyire félt, amikor börtönbe került; vagy egyáltalában nem hallgatja el, hogy szerette az italt. Felmerül a kérdés: csak az igazságról, az igazság kendőzetlen közléséről van-e itt szó, vagy szerénykedésről, amit az „elhivatott” megengedhet magának. (Valami halvány azonosítási szándékot érzek itt is az Ember Fiával.)

Nagy, benső viaskodás után jutott el odáig, hogy ne érezzen halálfélelmet. A félelmet úgyis le lehet győzni, hogy aki fél, elébe megy a félelemnek. Ahogy Szálasi elébe megy a halálnak és amiképpen a halál lehetőségét értékeli: ez valójában keresése a halálnak, a megdicsőülésnek. (Ismét egy azonosítási tendencia a keresztény vallások alapítójával.) Ugyanezt a mechanizmust látjuk abban a lelki folyamatban, amelynek során a viharfélelemtől az elemek tombolásában való gyönyörködésig eljutott. Vagy ahogyan a 13-as szám babonája elé megy. Nem fél attól, amitől fél, már beteljesült a félelem és nincs mitől félnie. (Igazában az a bátor, aki a félelme dacára helyt áll. Aki nem fél, az nem bátor, mert nincs mit legyőznie.)

Szálasi a maga módján vallásos egyén. Nincs szüksége az egyházra, amely „közigazgatás” az Isten és az ember között. Erkölcsi-Énje tehát feltétlenül vallásos. De lelkének ellenpólusán – ismét csak a maga módján – szadizmus is él. Azt mondotta: „Ha kell, tízezer hungaristát személyesen fogok felakasztani!” Szálasi mindent komolyan mond, minden közlését adekvát érzések kísérik, ezért olyan színes az előadásmódja. Persze más a gyakorlat. A gyakorlatban már – éppen egy olyan esetben, amikor bűncselekmények megtorlására közbe kellett volna lépnie – ezt vetette oda belügyminiszterének: „Mit sírtok nekem, ha nem intézkedtek!...” A zsidókkal szembeni gyűlölet-elem annyira erőteljes benne, hogy a „család” tagjait, a „testvéreket” mégsem lehet önkezűleg megbüntetni zsidókkal szemben elkövetett bűnük miatt!... Máté evangéliumának egy Szálasi által variált fogalmazása is szadisztikus, közösségellenes bensejét árulja el. Így mondja: „Mással is azt cselekedd, ami neked is jó.” Szerinte ez Jézus pozitivizmusa. Nem, ez valami más, ez azt jelenti, hogy pl. lehetsz mással szemben kegyetlen, mert ez, éppen úgy, mint a magaddal szemben alkalmazott kegyetlenség (mazochizmus), neked is jó. T. i.: akinek az érzelmi világa pervertált, annak a mazochizmus is és a szadizmus is jó.

A „feladatok”, amelyeknek betöltésére Szálasi Ferenc született, nemcsak őt magát, hanem családját is befolyásuk alá kerítették. Anyjához álmában eljön Hitler. Szolgája lesz, a piacról egy kosár dinnyét hoz neki és miután letette ajándékát, szótlanul meghajol Szálasi anyja előtt. Lehetetlen nem felismerni a mélyen vallásos anyának álmában a három királyok történetének külvárosi variációját. De az apa is: miután előzően feszült volt a viszony közötte és Szálasi között (amiért az elhagyta a vezérkart), egy álom hatására megenyhül és úgy látja, helyesen cselekszik a fiú, amikor az ország „megváltásáért” a börtönbe vonul.

Országépítő terveiben mindenre gondolt, minden pozícióra talált megfelelő egyént, önmagát nádornak szánta, de az államfő személyét nem választotta ki. Mintha itt a régebbi, a dogmatikában kételkedő áriánus lelke vetítene elképzeléseibe valamit. Arra készülhetett, hogy az Atya és a Fiú – államfő és nádor – ugyanazon személy legyen. Eretnek lelke tehát megtért: az egylényegű, a homouzion mellett döntött.

Szálasi egy ideig spiritizmussal foglalkozott. Azért hagyta abba, mert meggyőződött a spiritizmus igazságairól és félt, hogy a valóságtól elszakadna, ha tovább foglalkozna a spiritizmus tanaival. Holott: amiért a valóságérzését féltette, nem tartalmaz több realitást, mint amitől féltette. Ezzel a valósággal különben is valami baj van nála. Olyan sokszor és olyan szívesen használja a „valóság” szócskát összetett szavakban, hogy valami benső kételynek kell benne lennie a „valóság”– valóságértéke iránt.

A lélekben apa–Isten–vihar azonos fogalmat jelent. Szálasi barátkozik az elemekkel és a metafizikával. Ő maga is szigorú, de igazságos atya, „Kleinvater”-nek hívták katonái apai gesztiói miatt.

Eszméi túlértékelt ideák, melyekben az én értelmi részének kevés ellenőrző szerepe van. Logikai lóugrásait is ez magyarázza. Vélekedéseiben rendkívül határozott, anélkül, hogy a véleményalkotáshoz szükséges precíz tudással rendelkezne. Amikor pl. a pszichoanalízisről kérdezik, azt is válaszolhatná, hogy nem ismeri. De ezt nem engedheti meg magának. Nem zavarja, hogy szakemberrel ül szemben, megkockáztat egy párját ritkító sületlenséget. Halálos biztonsággal definiál, mert megszokta, hogy akikkel eszmét cserél, nála kevesebbet tudnak. Nem kétséges, hogy olvasott közgazdaságtant, történelmet, társadalomtudományt. Autodidakta a szó rossz értelmében. Olyan stúdiumokat folytatott, amelyeket pontosan tudni, sőt sokszor megérteni sem lehet tanítómester nélkül. Néha még Marx is rá volt szorulva Engelsre, hogy megmagyaráztassa magának (például a zsidókérdésben) a marxizmust. Engelsnek pedig gyakran volt tanítója Marx. Ha már a könyveknél tartunk: Hitler és Rosenberg könyveit leértékeli, de nem azért, ami e könyvekben minden nem germánnak, így a magyarnak is elriasztó kell hogy legyen.

Könyveikben semmi veszedelmeset nem talál. Nem is találhat, mert ezeket a munkákat mindig csak saját maga tanainak értékével hasonlította össze és csak rivalizálási szempontokból bírálta. Ezért, de csak ezért becsülte le. Mindenben hitt, ami „küldetésének” valóra válását igazolni látszott. Összes vizsgált társait túlszárnyalva, ő 1945 április végéig, tehát a német összeomlás előtti napokig biztos volt a német győzelemben. A képzett vezérkari tiszt semmi kételyt nem táplált, mert túlértékelt ideái, vágyálmai nem tűrtek és nem engedtek felszínre kerülni ellenérvet.

Hitler azért hagyott benne maradandó nyomot, mert hitt a saját igazában. Ő is azért ragaszkodik elveihez, mert – mint mondja – még nem akadt ideológus, aki meggyőzte volna tanai tarthatatlanságáról. Arra, hogy az ő beállítottságát nem is lehet meggyőzni, nem gondol.

Néhány álmában önmagával találkozik és bár az álombéli tudat számára az alteregón semmi elborzasztó nincs, mégis szorongással riad fel. Ez alig értelmezhető inasként, minthogy: fel kell ébrednie, mielőtt az álombéli tudat megtudná, hogy milyen a másik énje, a tudattalanja, ami már nem az álmaiban, hanem egy nemzet ébrenlétében, csaknem annak halálában manifesztálódott. Egész életvezetése, túlértékelt eszméi, közösséget kereső lelkivilága (valójában: lelki egyedülléte), kifejezési bizarrsága, csökkent valóságérzéke, kóros önértékelése, „küldetésébe” vetett hite, zavaros ideológiája, skizoid pszichopátia diagnózisnak felvételét teszik jogosulttá. Tehát bűntársainak róla való vélekedésével ellentétben; a köztudatban, sőt a sajtóban is elterjedt hírekkel szemben: Szálasi nem elmebeteg, hanem skizoid pszichopata (életidegen kóros személyiség).

Szirmai Rezső–Dr. Gartner Pál (1946)

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Hittanoktatás a Hegedűsben (XIII. ker., Hegedűs Gy. u. 3.) minden szombat délután. 06-20-311-9402.

Festmények vétele! Budapesti galéria a Dohány zsinagóga szomszédságában magas áron, azonnali készpénzfizetéssel vásárolja 19. és 20. századi neves magyar festők műveit. Antik 2000 Stúdió. Üzletcím: 1077 Budapest, Wesselényi utca 9. Tel.: 06-1-344-2728, 06-20-924-5370. www.antik2000studio.hu

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

Háziorvosi és eü. fogl. rendelés Zuglóban, XIV., Róna köz 6. Szerda–csütörtök 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 251-8525.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

A Chevra Kadisa sírásót keres a Kozma utcai temetőbe. Jelentkezés: 265-2458.

Pöttyös bögréjétől a hagyatékáig felvásárolom, szemetét elszállíttatom, lakását utána összetakarítom. Harsányi Ildikó, 06-30-209-3463.

Belvárosi, panorámás, nívós, 2 szoba + étkezős, 75 m²-es, összkomfortos lakás kiadó. Tel.: 06-30-213-8841.

Vígszínházhoz közel turistáknak lakás kiadó. Tel.: 06-30-346-2223.

Házi ápolást vállal referenciákkal rendelkező fiatal nő. 06-30-380-1267.

Kereskedő és becsüs ügynökség hagyatékot, gyűjteményt ad-vesz. Tel.: 06-30-928-7792.

Keresés! Keresem mindazokat, illetve azok leszármazottait, akik 1946 és 1948 között a rákosszentmihályi árvaházban éltek. Ornstein Anna, e-mail cím: a2727b@aol.com, postacím: 60 Longwood Avenue, Brookline, MA 02446, USA.

Az ORZSE környezetének szebbé tételére tantermeit, folyosóit dekorálni szeretné olyan növényekkel, melyektől hittestvéreink szívesen megválnának. A hallgatói önkormányzat vállalja a szállítást és a gondozást. Ennek szervezője: Kádi Nikolett, a hallgatói önkormányzat egyik elnökhelyettese. Elérhetőség: 06-30-229-9793. A növények új helyéről fényképet készítünk, és az adakozónak eljuttatjuk. Információ: Mazsihisz Oktatási Osztály, Sommer László osztályvezető.

Könyvnyomtatás, füzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messinger: 315-0264.

Akarsz végre gátlás nélkül társalogni angolul? Hívjál most! Angol anyanyelvű oktató, 06-30-973-3326, hétfőtől péntekig 9.00–18.00-ig.

49 m²-es, 1 szoba összkomfortos, kívül-belül felújított öröklakás a VII. ker., Damjanich utcában eladó. Tel.: 364-2979.

A Jad Vasem-kitüntetetteket támogató Igaz Emberekért Alapítvány díjazás nélküli munkatársakat keres időszakos feladatokhoz. „Együttérzés” jeligére a kiadóba.

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben. VII., Garay u.–Murányi u. sarok, a Garay térnél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Antik csillárok javítása, vétele, eladása. 321-2972. Bp., Hevesi S. tér 3.

Szent István parknál kellemes lakás turistáknak kiadó. 329-1431 este, 06-20-327-2115.

Keresés! Richard Sobel keresi Benedek/Benedict Gáborné Klein Zsuzsannát, aki 1935-ben Sárospatakon született, anyja neve Klein Irén, apja neve Klein Artúr. Jelentkezés Domonkos Zoltánnénál, a keresőszolgálat képviselőjénél. 06-1-374-1323, domonkos@hrc.hu

Kárpótlási jegyet, földutalványt legmagasabb áron vásárolok. Azonnali készpénzfizetés. 06-20-575-1411, 334-2620.

Budapesten, az Állatorvosi Egyetemmel szemben, hívóliftes házban 2 szobás, felújított, utcai, világos, nagy konyhás lakás eladó vagy hosszú távra kiadó. 06-30-919-8824.

Takarítást vállal nyugdíjas, leinformálható, gyakorlott, megbízható nő. Tel.: 313-4952.

Vörösmarty utcában, Wesselényi utcához közeli részen 90 m²-es, I. emeleti, összkomfortos, egyedi fűtéses, felújításra szoruló öröklakás sürgősen eladó vagy kiadó. Érdeklődni a 06-30-925-2399-es számon lehet.

Fogtechnika! Fogsorok javítása és készítése, nyugdíjasoknak árkedvezménnyel. Igény szerint házhoz is megyünk. Bejelentkezés: 06-30-398-3107.

Rákóczi út elején csendes, egyszobás, összkomfortos lakás igényes turistáknak vagy hosszú távra kiadó. Tel./fax: 351-1615.

HÁZASSÁG

18 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20-22-ig. E-mail: gyorgyi11@vivamail.hu

Salom társközvetítés. Tel.: 316-0265.

160/65, 65 éves nő megismerkedne hasonló korú férfival. 06-20-208-0215.

58 éves, fiatalos, jól szituált, diplomás férfi keresi élete párját ötvenévesnél idősebb, kedves, csinos hölgy személyében. Elérhetőségem: 06-20-376-6420.

49 éves, jelenleg mélyen magába zárkózott férfi részére olyan jólelkű, magányos, 45–50 év körüli hölgy válaszát várom, aki vissza tudná adni életkedvét, és esetleg boldoggá tudná tenni. „Budapesti” jeligére a kiadóba.

Keresek műveit, kedves urat! Én 55 éves, 170/70, jól szituált, aktív, csinosnak mondott, zenét, olvasást, társaságot kedvelő, dohányzó, barátságos hölgy vagyok. Próbáljuk megtalálni egymást. 06-30-971-8868.

Jóképű, 40-es (171/72 kg, kék szemű, barna hajú), nőtlen, gyermektelen, jó megjelenésű, jól szituált, budapesti, zeneművészettel foglalkozó, diplomás fiatalember csinos, gyermektelen, filigrán, hajadon vagy elvált hölgyet keres. Azoktól vár választ, akik valóban családot, gyermeket szeretnének. Tel.: 06-70-210-0005. E-mail: szirteslaszlo@yahoo.com

Halálozások

A dél-pesti körzet fájdalommal tudatja, hogy a közösség doyenje, alapító tagja, Erdős István életének 97. évében örökre eltávozott. Nyugodjon békében!

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
ujelet01@freemail.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás:
VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSSN 0133-1353

Hírek, események röviden

– **A balatonfüredi üdülő** 2009. június 1. és szeptember 15. között tart nyitva. Kétágyas és négyágyas, fürdőszobás szobákkal, napi ötszöri étkezéssel, televíziós szobákkal várjuk kedves vendégeinket. Érdeklődni lehet a 413-5524 fax- és telefonszámon a Szociális Osztályon.

– **Az Emanuel Alapítvány** 2009. július 5-én, vasárnap délelőtt 9.30 órakor a Magyar Zsidó Mártírok Emlékművénél, a Hősök Temploma kertjében (Budapest VII. ker., Wesselényi u. 5.) emlékező istentiszteletet tart.

– **Az Alapítvány Dr. Lengyel Márton és Janka Emlékére** idén is meghirdeti pályázatát általános és középiskolás tanulók részére. Az idei pályázat központi témái: Tel-Aviv 100 éves „születésnapja” kapcsán: Izraeli városok; a magyarországi holokauszt 65. évfordulója kapcsán: Embermentők, Világ Igazai; a Zsidó Gimnázium alapításának 90. évfordulója kapcsán: Mit jelent az alma mater? A részletes pályázati kiírás elolvasható a Scheiber iskola honlapján (www.scheiber.hu). Beadási határidő: 2009. május 22., Sugár Sáránál a Scheiber gimnáziumban. Minden érdeklődő pályázatát szeretettel várjuk.

– **Holokauszt Emlékközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10–18 óra között. Telefon: (1) 455-33-33. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu

– **A Vasvári Sasz Chevra Zsinagóga** és templomkörzet vezetősége ezúton értesíti tagságát, hogy 2009. május 10-én 9–12-ig a Budapest, Vasvári Pál u. 5. szám alatti zsinagógában – lemondás miatt – templomkörzeti pótválasztást tart új elöljáró és BZSH-képviselő választására. Karádi Gábor körzeti elnök.

Programajánlat

MÁJUS
Generációk Klubja
(Hunyadi tér 3., félemelet)

4.: A zongoránál Szirmai Zoltán, az MR nívódíjasa.

11.: Terézváros zsidó nagyjairól tart előadást Deák Gábor, a Terma Zrt. művészeti igazgatója.

18.: Beszéljük meg címmel gazdaság-politika-közélet tabuk nélkül, László Miklóssal.

25. Peszach után – Totha Péter Joel rabbi a klub vendége.

Budai Micve Klub
(II. Frankel Leó út 49.)

10. (vasárnap) 19.00: A Rézbánya Borban c. film vetítése. Vendégünk a rendező, Radó Gyula, valamint Sólyom Gábor túlélő.

17. (vasárnap) 19.00: Nemzetközileg elismert magyar rabbik – Kárpáti György rendező portréfilmje Scheiber Sándor és Schweitzer József professzorokról. Az est vendégei: Kárpáti György, Schweitzer József, Scheiber Mária és Kertész Péter író.

24. (vasárnap): Kirándulás Szegedre. Indulás 8.00 órakor a zsinagóga elől. Részvételi díj adófizető tagjainknak ebéddel együtt 4000 Ft, nem tagoknak pedig 6000 Ft. Jelentkezni lehet délelőttönként a körzet irodájában vagy programjainkon május 11-ig a részvételi díj befizetésével lehet.

1%

Fejezzük ki hálánkat az 1944-ben zsidó üldözöttek életét megmentő és ma már igen idős koruk miatt egyre inkább segítségre szoruló Jad Vasem-kitüntetettek iránt oly módon is, hogy jövedelemadónk 1%-át megsegítésükre ajánljuk fel.

Igaz Emberekért Alapítvány. Adószám: 18040094-1-42.

Kérjük, hogy lehetőség szerint külön adománnyal is támogassák a kitüntetetteket. Csekk napközben igényelhető a 341-1261 telefonszámon.

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Május 8.	Szombat reggel Május 9.	Péntek este Máj. 15.	Szombat reggel Máj. 16.
Hősök	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.30	9.00	19.30	9.00
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.30	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Bérkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	19.50	8.00	20.00	8.00
Alma u. 2.	19.50	8.00	20.00	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	19.00	7.30	19.00	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	19.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	19.50	9.00	20.00	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	19.00	8.30
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.50	8.00	19.50	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	19.50	8.00	19.50	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Május 8.	péntek	Ijjár 14.	Gyertyagyújtás: 7.46
Május 9.	szombat	Ijjár 15.	Szombat kimenetele: 9.00
Május 12.	kedd	Ijjár 18.	Lág báomer
Május 15.	péntek	Ijjár 21.	Gyertyagyújtás 7.55
Május 16.	szombat	Ijjár 22.	Szombat kimenetele: 9.11

Tisztelt Olvasó!
Volt Szegedi Lakos vagy Diák!

Köszönetünket fejezzük ki, hogy több éven át személyi jövedelemadója 1%-ával támogatta **a Szegedi Zsinagógáért Alapítványt.** Most is erre kérjük: segítse elő a 106 éves csodás Új Zsinagóga és ugyanennyi idős székházunk – benne szociális otthonunk, imatermünk – rekonstrukcióját. **Adószámunk: 18451621-2-06.**

Kérjük, egyidejűleg támogassa a **Mazsihiszt** is másik 1%-ával, **technikai száma: 0358.**

Az alapítvány kuratóriuma

* * *

Tisztelt Olvasó!
Volt Szegedi Lakos vagy Diák!

Köszönetünket fejezzük ki, hogy személyi jövedelemadója 1%-ával támogatta a **Hagyomány Szegedi Zsidó Szociális Alapítványt,** amelynek fő feladata a szegedi szeretetotthon fejlesztése, a szegedi temető építményeinek helyreállítása, a hagyományőrzés. Kérjük, idén is legyen támogatónk. **Adószámunk: 18460887-1-06.**

Kérjük, egyidejűleg támogassa a **Mazsihiszt** is másik 1%-ával, **technikai száma: 0358.**

Az alapítvány kuratóriuma

* * *

Tisztelt Adományozó!

Kérjük, hogy adójának 1%-át a már 12 éve működő **Cödoko Zsidó Szoc. Nevelési és Kulturális Alapítvány** részére ajánlja fel. Alapítványunk zsidó intézmények (kórház, szoc. otthon, klubok, oktatási intézmények) és a zsidó könyvkiadás támogatásával foglalkozik.

Adószám: 18049196-1-42. Adományát előre is köszönjük. Az alapítvány kuratóriuma.

* * *

Alapítvány a Magyar Zsidó Ifjúságért (Almazsi)

Alapítványunk a Hasomer Hacair fő támogatója.

Köszönjük, hogy 2008-ben adójuk egy százalékával minket támogattak. Kérjük ez évben is a támogatásukat, hogy minél több programhoz tudjunk segítséget nyújtani. Alapítványunk közhasznú szervezet.

Adószámunk: 18160855-1-42

Kőszegi Lajos kuratóriumi elnök

* * *

A **Veszprémi Zsidó Örökségi Alapítvány** köszönetet mond mindazoknak, akik 2007. évi személyi jövedelemadójuk 1%-át az alapítvány mint közhasznú tevékenységet folytató szervezet részére felajánlották. Az így kapott 135 174 Ft-ot a Veszprém és környéke zsidósága múltjának kutatására és az Auer Lipót életéről szóló film készítéséhez való hozzájárulásként használjuk fel, a kuratórium döntése alapján. Reméljük, hogy a 2008. évről beadott bevallásukban még többen fogják 1%-os felajánlásukat alapítványunk részére megtenni, amit előre is köszönünk. **Adószámunk: 18927467-1-19.**

* * *

Kérjük, ajánlja fel személyi jövedelemadójának 1%-át a **Zuglói Talmud-Tóra Alapítvány**, 1146 Budapest, Thököly út 83., **adószám: 18170696-1-42** részére.

Az alapítvány az alábbi közhasznú tevékenységeket folytatja:

– szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása
– tudományos tevékenység, kutatás
– nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés
– kulturális tevékenység.

Felajánlását előre is köszönjük.

Kurcz Tamásné kuratóriumi elnök

Kedves Barátunk!

Amennyiben méltónak ítéli tevékenységünket, támogassa adója 1%-ával Az Élet Menete Alapítványt!

Köszönjük adományát, és szeretettel várjuk Budapesten és Lengyelországban is programjainkon.

Adószámunk: 18184053-1-42
OTP BANK: 11707024-20453651

Kérjük, támogassa alapítványunkat!

Kézdy György – színművész, alapító
Gordon Gábor – elnök, alapító
Székhelyi József – színművész, alapító

1075 Budapest, Síp utca 12.
Tel./Fax: +361-413-55-60 • www.eletmenete.hu

* * *

A Mazsihisz Szeretetkórházért Közhasznú Alapítvány kéri, hogy személyi jövedelemadójának 1%-áról az alapítvány javára rendelkezzen.

Az alapítvány célja:

a Mazsihisz Szeretetkórházban a korszerű betegellátási struktúra kialakítása, az intézmény egészségügyi, rehabilitációs, ápolási tevékenységének támogatása, továbbá a kórház mindennapos működésének – a hitéleti követelmények megtartásának – folyamatos segítése.

Adószámunk: 18173503-1-42

Köszönjük a támogatását!

* * *

Kérjük, támogassa adója 1%-ával a Frankel Zsinagóga Alapítványt!
Adószám: 18114878-1-41

* * *

Tisztelt Adományozó!

Kérjük, hogy adójának 1%-ával támogassa a Magyar Hallássérült Zsidó Egyesületet (MHZSE), hogy minél több programhoz tudjunk segítséget nyújtani.

Adószám: 18055146-1-42
OTP-számlaszám: 11713005-20418083

Felajánlását előre is köszönjünk.

Szigeti Györgyné elnök

* * *

Tisztelt Adományozó! Köszönjük, hogy az elmúlt években adója 1%-ával ortodox hitközségünket és iskolánkat támogatta. Kérjük, idén is legyen segítségünkre.

A magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség technikai száma: 0107

A másik 1%-ot pedig juttassa az Amerikai Alapítványi Iskoláért Alapítványnak, melynek adószáma: 19700557-1-42

Adományát előre is köszönjük.

Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség

* * *

Érdemes a Scheiber Iskola Alkotó Ifjúság Alapítványa javára rendelkeznie befizetett adójának 1%-áról, mert az alapítvány támogatásából kapnak tanulóink:

– ünnepi alkalmakkor ajándékokat,
– rendezvényeken vendéglátást,
– hozzájárulást az érettségi évében felmerülő különleges kiadásaikhoz,
– számos, apróbb segítséget tanulmányi munkájuk során felmerülő nehézségeikhez.

Köszönettel vesszük, ha adója 1%-áról alapítványunk javára rendelkezik.

Az Alkotó Ifjúság Alapítvány adószáma: 18004810-1-42

Az Alkotó Ifjúság Alapítvány javára az alábbi bankszámlaszámra is szívesen fogadunk támogatást: 11714006-20246510

Kérjük, hogy adója 1%-ával támogassa a magyarországi zsidóságot. Technikai számunk: 0358

Miskolc: az eltűnt zsinagóga és felszámolt temető ellenére is működik a közösség

– Interjú Freund Jenő elnökkel –

– Mióta lakik Miskolcon, és mit jelent önnek ez a város?

– 1972-től vagyok Miskolcon. Sátoraljaújhelyen születtem, vallásos ortodox családban nevelkedtem.

Olyan emberek tanítottak, akik igazi zsidó szellemben éltek és adták tovább tudásukat. 1972-ben nősültem, két gyermekem van. Feleségem édesapja volt a miskolci kóser vágoda vezetője. 22 éve választottak meg elnöknek, ami abban az időben óriási dolognak számított. Nagyon szép hitélet volt, hiszen hétköznapokon száznál is több ember járt a reggeli, illetve a délutáni imákra. Nagyünnepeinken még többen. Országosan híres kántoraink voltak, például Spitzer Miksa, Tambur Mór. Volt mészárszékünk, vágodánk, a sakterünket Jichok Weisz bácsinak hívták. Konyhánk több száz ember étkeztetését vállalta fel. Mikvénkbe sokan jártak, az udvaron kóseroztuk az edényeket, csirkéket tartottunk a sakter megérkezéséig, és sajnos itt hangzottak el a heszpedek azok fölött, akiket eltemettünk.

Abban az időben a hitközség saját magára volt utalva, hiszen a MIOK (Budapesten) nem törődött a vidéki közösségekkel, anyagilag egyáltalán nem támogatott bennünket. Nagyon sokan laktak vidéken, így az ő gondjaikat is nekünk kellett megoldani. Húsznál több városba, faluba vittük vágni Weisz bácsit, illetve a kóser hús odaszállítását is meg kellett oldani.

Észak-Magyarország zsidó lakosai csak Miskolcra támaszkodhattak.

Sok volt (sajnos) a temetés, sok gond volt a több mint 500 temető rendben tartásával, sok temetőben gyakori volt a sírkőlopás. A hazánkat elhagyó hittestvérek kéréseinek teljesítése is a mi feladatunk volt.

Az elmúlt években sok nagyon vallásos, idős tagunk hagyott itt minket, de a közösség tagjainak száma szerencsére nem csökkent. Rokonaik, családtagjaik rendszeresen eljönnek az imákra és az ünnepekre. Legnagyobb számban a középkorosztály jár, de a fiatalok is szépen kezdik átvenni a hagyományokat. Az ünnepeken mindig megtelik az imaterem, vidékről is bejönnek, hogy közösen imádkozzunk vagy előadást hallgassunk. A hitélet megtartására mindig is nagy hangsúlyt fektettünk, tavaly két bár micvánk is volt, és rendszeresen van hétköznapi ima. Az érdeklődőknek múzeum, könyvtár áll rendelkezésükre, naponta jönnek ebédelni az idősebbek, a fiatalok változatos programokkal tartják a kapcsolatot más hitközségekkel és egyéb zsidó szervezetekkel.

– Milyen hatással volt a miskolci zsidóságra az elmúlt század két diktatúrája?

– Először a második világháborúról szólnék, amely a helyi közösség teljes szellemi és fizikai megsemmisítését jelentette. A vészkorszak előtt a trianoni Magyarország legnagyobb vidéki hitközsége volt a miskolci. A helyi zsidóság lélekszámának alakulása önmagáért beszél: 10 428 (1941-ben), 9980 (1944 tavaszán, közvetlenül a deportálások előtt), 2025 (1949-ben, az utolsó olyan népszámlálás alkalmával, amely még szisztematikusan regisztrálta a felekezeti hovatartozást). A soá alatt a hatóságok leginkább a zsidó vagyonok felkutatásában vártak együttműködést a helyi polgároktól, illetve annak hiányában egy külön csendőrosztagot uszítottak a gettó lakosságára, a rejtekhelyek „kitudakolása” végett. Kínzásaik eredményeként jó néhányan már a gettót sem élték túl. A csillapíthatatlan anyagi igények nevében még a gettó kiürítése (1944. június 5.) előtt négy nappal is olyan polgármesteri utasítás érkezett a Zsidó Tanácshoz, hogy „az összes zsidó üzlettulajdonosok és bankszéfekkel rendelkező zsidók az üzletek és a bankszéfek kulcsait zárt borítékban

f. hó 2-án 13 órakor a Zsidó Tanács helyiségében a kiküldött városi tisztviselőknek adják át”.

Borsod megye 6360 zsidója a Tatár utcai téglagyárban csatlakozott a miskolci hitsorsosokhoz. A halálvonatok 1944. június 11-én három szerelvénnyel 8667, majd június 14–15-én két szerelvénnyel 6797 személyt deportáltak. Miskolcról és a megyéből 15 464 zsidó lelket hurcoltak el, többségüket Auschwitzba.

A „puha diktatúra” sorvadást, csendes elmúlást kínált perspektívaként a hitközségeknek. Szimbólumértékű, korábban példátlan eseményeket produkált Miskolcon a korszak: nyomtalanul eltűnt egy zsinagóga, utolsó sírkövéig felszámoltak egy környékbeli temetőt.

A Palóczy (korábban: Kádas) utcai zsinagóga, mint liturgikus helyszín, a temetőhöz hasonlóan ősi létesítménye volt a miskolci zsidóságnak. A XVIII. század végén épült első imaház az 1843 nyarán pusztító tűzvész során vált hamuvá, a helyére épített újabb templom pedig az 1878. augusztus 31-én dühöngő árvízben szenvedett súlyos károkat. A késő barokk imaházat helyreállították, és az ortodoxia kedvelt épületét csak azért bontották le az 1890-es évek végén, hogy helyére új és nagyobb templomot emeljenek. A Szemerekert szomszédságában 1901-re épült fel a Palóczy utcai eklektikus, tornyos és kupolás új zsinagóga. A hitközség elkezdte portájának rendezését, az internátus és a rabbilakás helyrehozatalát, a templom renoválásához viszont nem volt elég pénze, s miután a Joint kiszorult Magyarországról, remélni sem lehetett a rekonstrukciót. Az eredeti szándék megvalósulása elmaradt, 1963-ban pedig lebontották az egykoron impozáns zsinagóga akkor már két évtizede romokban heverő épületét. Helyén manapság parkoló van, fal sem akad, amin esetleg emléktábla utalhatna az eltűnt zsinagógára, a mai járókelők többsége nem is sejti, hogy az autók által elfoglalt térrész az egykori miskolci zsidó élet egyik legősibb közösségi helyszíne.

Hejőcsaba zsidósága a reformkorban már népesebb volt, mint a miskolci kile. Temetőjében pihent *Meir Ábrahám* rabbi, a Pri cadik szerzője. 1972-ben az ő sírját is meg kellett bolygatni a tapolcai bekötőút építésekor. Keresztény temetők is megsínylették a korszak türelmetlen városrendezési elképzeléseit, a vasgyári és a mindszenti parcellákból 1952-ben, illetve 1980 körül exhumáltak sírokat, az viszont példa nélkül való, hogy egy komplett temető tűnjön el.

A hejőcsabai izraelita ortodox sírkerttel pedig ez történt.

A második kerületi tanács építési és közlekedési csoportjának címzett, 1970. november 17-én keltezett levelében foglalt először állást a miskolci zsidóság: „A tulajdonunkat képező hejőcsabai temető kisajátításával kapcsolatban közöljük önökkel, hogy elvileg a kisajátításhoz nem járulunk hozzá, mivel hitfelekezetünk törvényei kegyeletsértésnek tekintik még ezer év után is a sírok megbolygatását.” A temető ügyének azonban hamar véget vetett a hitközségi fellebbezés elutasítása: „A fellebbezésnek a kisajátítási kérelem elutasítására vonatkozó részét elutasítom.” Ezek után már mindössze a tisztességes eljárásért lehetett küzdeni.

Az egyeztetéseken *Kálmán Miklós* elnök és a szent egylet vezetője, *Klein Gyula* képviselték a hitközséget. A kezdetektől hangoztatott rituális kívánalmakat kevéssé respektálva, a városi tanács építési és közlekedési osztálya közös koporsót szánt a jelzés nélküli sírokból kihantoltak számára.

– Mekkora most a közösség, milyen rendszerességgel imádkoznak?

– Közösségünk körülbelül 450–500 fő, azaz kb. 150–180 család, Hegyaljáról származó vallásos zsidók leszármazottai. Heti négy alkalommal imádkozunk, hétfő, csütörtök, péntek, szombat.

– Becslése szerint a helyi zsidóság hányadrészét tudják megszólítani? Aki nem jön, miért nem teszi?

– A hitközség mindenkinek küld értesítést az ünnepekről, illetve a szervezésében megvalósuló egyéb vallási-kulturális programokról. Akik nem jönnek imákra, azoknak is tudunk a vallással vagy a közösséggel kapcsolatos alternatívákat kínálni.

– Fiatalokkal hogy állnak?

– A fiatalok nehéz helyzetben vannak, sajnos nem kapták már meg azt a vallásos nevelést, mint amiben mi nőttünk fel. Sokuk előtt még a származásuk is titok volt, nemigen beszéltek róla nekik otthon a nagyszülők. Legtöbbjük identitászavarban-keresésben őrlődik a háború utáni tömeges vegyes házasságok miatt. Nehéz őket megszólítani, ám a szülő, nagyszülő elvesztése sokukat visszatérít a valláshoz, amikor kádist mondanak a közösségben.

– Kulturális programokat szoktak tartani?

– A hagyományok ápolása és megtartása mindig is fontos volt a miskolci közösségnek. Ünnepeinken nagy számban vesznek részt, mindig tanulunk valamit, próbáljuk a törvények keretei közt egyszerűen és világosan átadni a vallás alaptanításait és szabályait.

– Mennyire érzékelhető városukban az antiszemitizmus erősödése? Miskolcot hagyományosan baloldali városként tartják számon. Tapasztalatai szerint létezik baloldali antiszemitizmus?

– Nem hiszem, hogy Miskolcon beszélhetünk antiszemitizmusról. Az elmúlt években nyitottunk a város felé, nyílt napokat, zsinagógalátogatásokat, múzeumi tárlatvezetéseket, koncerteket tartottunk, az iskolákban segítettünk a holokauszt-napok megtartásában. Volt olyan nap, amikor több mint 3000 ember járt a zsinagógában. Itt is vannak, akik falfirkákkal, üvegdobálásokkal, horogkeresztekkel fejezik ki népünk iránti nemtetszésüket. Soha nem vettünk tudomást róluk, nem szándékozunk újságcikkekkel vagy médiahírekkel reklámozni őket, illetve feltüzelni társaikat, sajnáljuk történelmi és vallási ismerethiányuk ilyetén levezetését.

– Milyen a kapcsolatuk az önkormányzattal? Mennyire támogatja a város a helyi közösséget?

– A városvezetéssel nagyon jó és szoros kapcsolatokat sikerült kialakítanunk. Tudják, milyen szellemi és történelmi értéket képvisel a miskolci zsidó hitközség, és ezt tiszteletben tartják. A város nagysága és gazdasági helyzete nem teszi lehetővé, hogy kiemelten támogassanak minket, ám sikerült meggyőznöm őket, hogy közös érdekünk a zsinagóga külső állagmegóvása, amit erejükhöz mérten segítettek rendbe tenni.

Szilágyi Iván Péter

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Maceszt csempésztek

Lehet, hogy nem okos dolog ezt publikálni. De mivel már bejárta a világsajtót, és mivel a sokat tapasztalt perzsa zsidók már rég megették a maceszt – talán most már nem árthat.

A peszach előtti hír úgy szólt, hogy aktivisták egy szomszédos moszlim ország határán keresztül becsempésztek Iránba több mint egy tonna maceszt, az ottani 25 ezernyi zsidóknak.

Ez persze nem sok, de sokkal több a semminél. Mivel az antiszemita, soátagadó iráni hatóságok megnehezítik a helyi zsidók életét, és így ott nehéz maceszt sütni, voltak, akik ezt nem tudták tétlenül nézni, és a héber feliratokat, betűket levéve, ezáltal a „bűnjeleket” eltüntetve sikerült Iránba bevinniük a nem kis maceszmennyiséget, amit szétosztottak a zsidók között. Fölösleges mondani, hogy azok milyen örömmel fogadták ezt.

Nemcsak a maceszt magát, hanem azt is, hogy vannak zsidók, akik törődnek velük...

Obama szédere

Huszein Obama elnök új „tradíciót” vezetett be a Fehér Házban. Míg *Bush* és az őt megelőző elnökök csak a chanukkát ünnepelték intenzíven – fánkkal és gyertyagyújtással –, addig az új elnök valóságos szédert tartott, zsidó tanácsadói közreműködésével.

Obama, a felesége és a lányai aktívan részt vettek, részleteket olvastak fel a Haggadából (naná, hogy angolul), majd gefilte fist (töltött halat) és tyúklevest ettek, knédlivel természetesen, ami az amerikai néphit szerint a széder előfeltételei közé tartozik.

Michelle Obama unokatestvére, aki aktív rabbi, nem jött el, de „hasznos tanácsokkal” látta el a first ladyt az ünneppel kapcsolatban. Az illető nem született zsidó, de kóserul betért, és ma külön – fekete – hitközsége van Chicagóban.

Keltével dicsérték a Napot

Minden 28 évben egyszer, erev peszachkor áll a Nap azon a helyen, ahova a teremtés negyedik napján a Teremtő helyezte. A Talmud szerint aki ezen a napon látja a napkorongot, köteles erre áldást mondani: „Áldott vagy te, Örökkévaló Isten, a világ ura, aki megismétli a teremtés művét.” Egyszer 28 évben ehhez még hozzátesszük a Sehechejánu áldását is („Aki hagyta, hogy megéljük”).

Az idén világszerte elmondták ezt az áldást, korán reggel, nagy felhajtás közepette, zenével, tánccal – Izraelben százezrek tettek tanúságot a teremtés művének megismétlődéséről.

Így lett az egyszerű asztronómiából vallási happening, amiről könyveket és brosúrákat adtak ki, és amiről a nem vallásos lapok is tudósítottak.

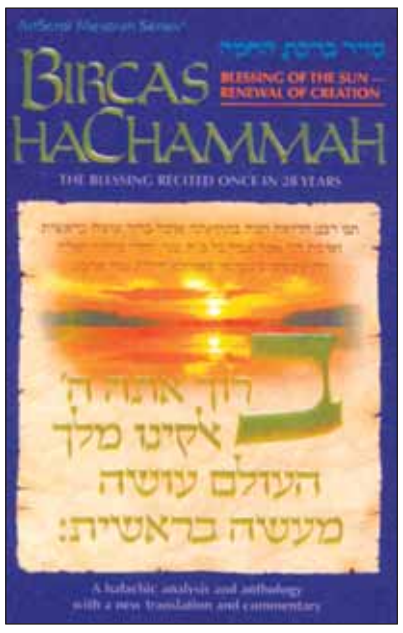

A. S.

Az Emanuel Emlékfa felújítása

Több mint húsz évvel ezelőtt avatták fel a Dohány utcai zsinagóga kertjében a Magyar Zsidó Mártírok Emlékművét, amely a holokauszt során meggyilkolt 600 000 magyar zsidó emlékfája. Az elmúlt esztendők során a sokak által látogatott emlékmű talapzata nagymértékben tönkrement, a fa megmentése érdekében halaszthatatlanná vált a felújítás. A Magyar Emanuel Alapítvány nehéz helyzete miatt számos pályázatot nyújtott be, melyek sikerrel jártak. A kivitelezők közül a legjobb árajánlatot adó, megfelelő szakmai referenciákkal rendelkező Budakő kft. 2009. március 30-án kezdte meg a munkákat a zsinagóga kertjében, melyek egy hónapig tartanak (peszach ünnepe alatt a felújítás szünetel).

Az emlékfát az eredeti terveknek megfelelően, *Varga Imre* szobrászművész jóváhagyásával újítják fel. A rekonstrukció támogatói: The Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research, Mazsök, Mazsihisz, Budapest Bank Budapestért Alapítvány.

Az emlékfán a továbbiakban is lehetőség van új levelek elhelyezésére, 125 USD/darab áron. Jelentkezni lehet *Szilágyiné Kianek Évánál* a 413-5540 telefonszámon munkanapokon, illetve az emanuel@mazsihisz.com e-mail címen. A Magyar Emanuel Alapítvány szívesen fogadja adományaikat a 11705008-20438933 számú bankszámlaszámon.

MEGHÍVÓ

Naftali Kraus tisztelettel meghívja Önt új könyvének bemutatójára, amely 2009. május 13-án, szerdán, du. 4 órakor lesz az Írók Boltjában (Andrássy út 45), Schőner Alfréd főrabbi és Iványi Gábor lelkész, egyetemi rektorok közreműködésével.

A könyv az Ősi Forrás sorozat 19. kötete, címe: Zsidó Fogalomtár (1)

És benne több mint 600 zsidó fogalom, amit minden zsidónak ismernie kell.

A helyszínen, ahol az ismert szerző korábbi könyvei is kaphatók, Naftali Kraus dedikál.